

İlqar Məmmədov Azərbaycanı qarşı

2014-cü il aprelin 15-də qapalı oturumda

Sədr: Isabelle Berro-Lefèvre

Hakimlər:

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Mirjana Lazarova Trajkoska,

Erik Møse, Ksenija Turković,

Dmitry Dedov

eləcə də Bölmə Qeydiyyatçısı Søren Nielsen

tərkibində Palata kimi toplanmış

Avropa İnsan Haqları Məhkəməsi (Birinci bölmə)

İlqar Məmmədovun Azərbaycanı qarşı işinə dair həmin gün qəbul etdiyi aşağıdakı qərarı təqdim edir:

PROSEDUR

1. Bu iş, 2013-cü il fevralın 25-də Azərbaycan vətəndaşı cənab İlqar Eldar oğlu Məmmədov (bundan sonra "ərizəçi") tərəfindən İnsan Haqlarının və Təməl Azadlıqların Qorunması Konvensiyasının (bundan sonra "Konvensiya") 34-cü Maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasına qarşı verdiyi ərizədən (№15172/13) irəli gəlir.
2. Şikayətçini Bakıda işləyən vəkil cənab F.Ağayev təmsil etmişdir. Azərbaycan Hökumətini (bundan sonra "Hökumət") onun agenti Ç.Əsgərov təmsil etmişdir.
3. Özəlliklə, ərizəçi, onun həbsinin, məhkəməyə qədər ona qarşı tətbiq olunmuş həbs qətimkan tədbirinin əsassız olduğunu və pis məramla həyata keçirildiyini, təqsirsizlik prezumpsiyası hüququnun pozulduğunu və hüquqlarının Konvensiyada nəzərdə tutulmayan səbəblərlə məhdudlaşdırıldığını iddia edirdi.
4. 2013-cü il aprelin 8-də Hökumətlə ərizə ilə bağlı kommunikasiya başlanmışdı.

FAKTLAR

I. İŞƏ AİD HALLAR

5. Ərizəçi 1970-ci ildə doğulmuşdur və Bakıda yaşayır.

A. Zəmin

6. Ərizəçi illər boyu müxtəlif siyasi təşkilatlarda, yerli və beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatlarında işləmişdir. 2008-ci ildə o, Respublikaçı Alternativ Vətəndaş Hərəkətinin (bundan sonra "REAL") həmtəsisçisi oldu və 2012-ci ildə onun sədri seçildi. O, həmçinin Avropa Şurası nəznindəki siyasi biliklər məktəbləri şəbəkəsinə daxil Bakı Siyasi Biliklər Programının direktorudur. Bu vəzifədə bir neçə ildir çalışır.
7. Ərizəçi şəxsi internet bloquapararaq orada müxtəlif siyasi mövzularda şərhlerini verirdi. Özəlliklə, 2012-ci ilin noyabrında icazəsiz ictimai toplantılara görə ağır cəzalar qoyan yeni bir qanunu Milli Məclis qəbul edəndən sonra ərizəçi, öz bloqunda şərh dərc edərək, onunla Milli Məclis üzvlərini təhqir etmək məqsədini güddüyünü iddia etmişdir. Hər hansı ad göstərmədən o, həmin yazısında *inter alia* bəyan etmişdir ki, Milli Məclis "fırıldaq olan adamlar"dan ibarətdir və qanunverici orqanı bütövlükdə zoorparka bənzətmişdir. Bu bəyanatlar mediada iqtibaslandı və Milli Məclisin ayrı-ayrı üzvlərinin çoxsaylı və göründüyü qədər acıqlı cavablarına səbəb oldu. Cavablar, yenə də, mediada dərc edildi və qisasçı ad *hominem* təhqirlərindən tutmuş cəzalandırmaq çağırışlarına və məhkəmə təqibinə başlamaq hədələrindən çeşiddə idi. Ərizəçinin dediyinə görə, həmin vaxt ölkədə səfərdə olan Avropa Komissiyasının vitse-prezidentlərindən biri ərizəçiyə qarşı cəza tədbirlərini pisləyən deputatların "məhkəmə tətbiqi planlarından...müvəqqəti olaraq imtina edildi".
8. 2013-cü ilin yanvarın əvvəlində qarşıdan gələn noyabr 2013-cü il prezident seçkilərinə REAL öz namizədinin irəli sürülməsini nəzərdən keçirdiyini elan etdi. Ərizəçi özü seçkidə namizə olmaq haqqında düşündüyünü elan etdi. Ərizəçiyə əsasən, o zaman onun prezidentliyə namizədliyi Azərbaycanda geniş müzakirədə idi.

B. 2013-cü il yanvarı, İsmayilli hadisələri

9. Bakıdan Şimal-Qərbdə yerləşən İsmayilli şəhərində 2013-cü il yanvarın 23-də iğtişaşlar baş verdi. Yerli sakinlərə istinad edən media hesabatlarına əsasən, iğtişaşları Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi nazirinin oğlu, İsmayilli rayonu İcra Hakimiyyətinin (bundan sonra "İRİH") başçısının oğlu V.Ə.-nin iştirakçısı olduğu bir hadisə alovlandırmışdır. İddia olunurdu ki, iştirakçısı olduğu avtomobil qəzasından sonra V.Ə. digər avtomobilin sərnişinlərini, hansı ki, yerli vətəndaşlar idi, təhqir edərək onlara fiziki hücum etmişdi. Hadisəni eşidən yüzlərlə (ola bilər minlərlə) yerli sakin küçələrə çıxıb İsmayillıda yerləşən və V.Ə.-nin ailəsinə məxsus olduğu zənn edilən çox sayda ticarət obyektini (o cümlədən "Çıraq" otelini) dağıtmışdılar.

10. Daxili İşlər Nazirliyi və Baş Prokurorluq 2013-cü il yanvarın 24-də birgə mətbuat açıqlaması ilə çıxış edərək, iğtişaslara görə məsuliyyəti otelin yönəticisi E.Ş. və onun qohumu E.M. üzərinə qoydu. Açıqlamada onların içkili olması deyilirdi və iddia edilirdi ki, onlar yerli sakinlərin mülkiyyətinə zərər vurmaqla və insanları iğtişaslara təhrik etməklə xuliqanlıq əməlləri törətmişdilər.
11. Eyni zamanda İRİH başçısı, yəni V.Ə.-nin əmisi ictimai çıxışında "Çıraq" otelinin onun ailəsinə məxsus olduğunu inkar etmişdi.

C. Ərizəçinin İsmayılı hadisələrində rolu

12. 2013-cü il yanvarın 24-də hadisələr haqqında birinci əldən məlumat toplamaq üçün ərizəçi İsmayılıya səfər etdi. 2013-cü il yanvarın 25-də o, səfər təəssüratlarını bloqunda təsvir etdi. Həmin bloq yazısının mətni aşağıdakı kimidir:

"Dünən gündüz iki saatdan azacıq çox vaxt İsmayılıda oldum. Hərəkətimizin [REAL] [digər üzvüylə] və media əlaqələndiricisi [ilə]... Əvvəlcə telefondan həmin saatlarda Facebook`a yazdıqlarım:

- Şəhərə girdik.

- Polis çoxdur və artır. Etirazçılar hər 1-2 saatdan bir toplaşib çıxış edirlər. İcra hakimiyyəti binasının qarşısında. Polis bu ərazidə 500ə qədər olar.

- Hadisələrin səbəbi korrupsiya və qudurğanlıqdan doğan ümumi gərginlikdir. Qisası, xalq bezib. Yerli vətəndaşlarla söhbət edirik.

- İvanovkanın rusları da bezib, etiraza dəstək üçün gəlirmişlər, yolu kəsib geri göndərdilər.

- Hamı gecəyə hazırlaşır.

- İsmayılıdan çıxırıq, dönürük Bakıya. Məsələləri aydınlaşdırdıq. Quba birinci zəng idi. İsmayılı ikinci. Üçüncüdən sonra tamaşa başlayır.

İsmayılıda vəziyyəti tam öyrənib geri döndük. Axşam toqquşmaların yenidən başlanacağını "Hamı gecəni gözləyir" postu formasında [Facebookda] yazmışdım. Oradakı adamlar deyirdilər "Axşam biz onlara göstərəcəyik, tədarük görmüşük" (yəni benzin alınıb, molotovlar üçün). Adamlar acıqlıdır. Vecsizləri və qorxmuşları da var, amma qorxmayanlar dərinə acıqlıdırlar, və gecələr aksiyaları davam edəcəklər. Bu artıq siyasi vəziyyət deyil ki, orada qalib nəyisə dəyişməyə çalışsaq - artıq iğtişas böhranı vəziyyətidir ki, onu çözmək üçün yalnız dövlətin barışdırıcı addımları tələb olunur.

Kimsə özünü və başqalarını aldatmasın. İsmayılıdakı hadisələr dinc, sülhpərvər etiraz olmayıb və deyil - qatı zorakı, lakin ədalətli etirazdır və onun məsuliyyəti tam İlham Əliyevin üzərindədir.

Bütün inqilabi proseslərdə olduğu kimi, əvvəl-əvvəl siyasi təşəbbüs hələ də prezidentin əlindədir, amma o heç bir addım atmayaraq siyasi təşəbbüsü tədricən itirir. Belələri duruma cavab verməyə başlayanda isə adətən artlıq gecdir, onların addımlarından artıq heç nə asılı olmur. Mübarək də, İran şahı da, başqaları da hamısı bu yolu getdilər”.

13. 2013-cü il yanvarın 28-də ərizəçi öz bloqunda hadisələrə aid əlavə məlumat dərc etdi. Yazı, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin və Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet saytlarına istinad edir və o saytların ekran görüntülərini şəkil formasında özünə daxil edirdi. Özəlliklə, o, həmin qaynaqlara və V.Ə.-nin Facebook hesabında yerləşdirilmiş məlumata istinadən “Çıraq” otelinin əslində V.Ə.-yə məxsus olduğunu qeyd etmişdir. Bu, İRİH başçısının əvvəl səsləndirdiyi inkara birbaşa zidd idi. Ərizəçinin iqtibas gətirdiyi məlumat, sözü gedən Hökumət saytlarından və V.Ə.-nin Facebook səhifəsindən ərizəçi bloq yazısını dərc etdiyi vaxtdan sonra bir saat ərzində yığışdırıldı. Lakin, bloq yazısının özünə mediada çox geniş istinadlar verildi.
14. 2013-cü il yanvarın 29-da Baş Prokurorluq və Daxili İşlər Nazirliyi İsmayılı hadisələrinə dair yeni birgə mətbuat açıqlaması ilə çıxış etdilər. Sənəddə, 2013-cü il 23 yanvar hadisələri ilə əlaqədar cinayət əməllərinə görə on nəfərə qarşı ittiham irəli sürüldüyü, onların məhkəməyə çıxarılması üçün saxlandığı qeyd edilirdi. Bundan başqa, “ictimai qaydanın kobud surətdə pozulmasına səbəb olan hərəkətlərdə” iştirakı ilə əlaqədar əlli iki şəxs həbs edilmişdir; onlardan bəziləri “inzibati pozuntu”ya görə məhkəmə hökmü ilə bir neçə günlük “inzibati həbs” ya da cərimə cəzası almışdır, digərləri isə sərbəst buraxılmışdır. Açıqlamanın ardında deyilirdi ki, “xuliqanlıq zəminində baş vermiş məlum hadisələrin əsl mahiyyəti təhrif edilərək məqsədyönlü surətdə qeyri-obyektiv və qərəzli informasiyalar”, o cümlədən çoxsaylı yaralıların olması və bir şəxsin itkin düşməsi haqqında məlumatlar “qəsdən yayılmışdır”. Açıqlama həmin məlumatları təkzib edir, yalnız dörd nəfərin regional hospitala yaralarla daxil olduğunu və heç kimin itkin düşmədiyini qeyd edirdi. Daha sonra sənəddə həm də aşağıdakılar deyilirdi:

“Aparılmış araşdırmalarla o da müəyyən edilmişdir ki, Müsavat partiyası sədrinin müavini Tofiq Yaqublu və REAL Hərəkətinin həmsədri İlqar Məmmədov yanvarın 24-də İsmayılıya gedərək rayon sakinləri arasında polisə müqavimət göstərmək, heç kimə tabe olmamaq, nəqliyyat vasitələrinin yolunu bağlamaq kimi ictimai-siyasi sabitliyin pozulmasına yönələn çağırışlar etmişlər. Onların ölkədə vəziyyətin

gərginləşdirilməsinə hesablanmış buqanunazidd əməlləri istintaq yolu ilə tam və hərtərəfli araşdırılaraq hüquqi qiymətini alacaqdır”.

15. 2013-cü il yanvarın 30-da ərizəçi həmin açıqlamanı öz bloqunda yorumladı. O yazdı ki, hökumət onu “cəzalandırmaq və qorxutmaq” qərarına gəlib və bunun bir neçə səbəbi var: birincisi, 2013-cü il yanvarın 28-də ərizəçinin bloq yazısında açıqlanan faktların hökumət üçün utancverici olmasıdır; ikincisi, şirkət sahibləri haqqında məlumatların qapadılmasını nəzərdə tutaraq neft pullarının oğurlanması üçün daha münbit şərait yaradan qanun dəyişikliklərini 2012-ci ilin iyununda REAL-ın ictimai müzakirələrə çıxmasıdır; üçüncüsü, “icazəsiz göstərilərə gedənlərə qarşı əsassız şəkildə yüksək pul cərimələri tətbiq edərək” “toplaşmaq azadlığına sərt məhdudiyətlər” qoyan qanunun qəbulundan sonra ərizəçinin Milli Məclisi tənqid edərək “zooparka” bənzətməsidir; nəhayət, REAL Hərəkatının prezident seçkilərinə gedən yolda “sürətlə güclənərək” “ənənəvi [siyasi] oyunçuların gözündə” “ildən ilə təkrar oynanılan seçki farsını əngəlləyən” “ciddi maneəyə çevrilməsidir”.

D. Ərizəçiyə qarşı cinayət təqibinin rəsmi başlanğıcı

16. 2013-cü il yanvarın 29-da ərizəçiyə Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlər İdarəsindən zəng vurdular və o, şahid qismində dindirilmək üçün şifahi şəkildə İdarəyə dəvət olundu. Bu, rəsmi çağırış olmasa da, ərizəçi Baş Prokurorluğa getdi və dindirildi.
17. Dindirmənin protokoluna əsasən, ərizəçi demişdir ki, o, İsmayılıya 2013-cü il yanvarın 24-də saat təxminən 15:30-da REAL-ın digər bir üzvü tərəfindən sürülən avtomobildə çatıb. Şəhərə girdikdən sonra onlar ara-sıra dayanır və avtomobildən çıxmadan yerli sakinlərlə danışdırdılar ki, həmin vaxta qədər baş vermiş hadisələr haqqında birinci əldən məlumat alsınlar. İRİH binasının yerləşdiyi mərkəzi meydana çatanda onlar orada bir çox jurnalistlə görüşdülər və böyük sayda polis və hüquq mühafizə orqanlarının əməkdaşlarını gördülər. Meydanda ərizəçi ancaq jurnalistlərlə söhbət etdi; o, heç bir yerli sakinlə danışmadı. Həmin vaxt meydana heç bir zorakı toqquşma baş vermirdi. Meydanda olarkən ərizəçi, şəhərə ondan ayrı səfər etmiş Tofiq Yaqublunu gördü. Onlar bir-birini salamlamaq üçün dayandılar və dərhal özlərinin ayrı yolları ilə getdilər. Ərizəçi və onun REAL-dan olan həmkarı meydana təxminən otuz-qırx dəqiqə keçirdilər. Ərizəçi, onun REAL-dan olan həmkarı və jurnalistlərdən biri sonra yaxınlıqdakı çayxanada bir qədər vaxt keçirdilər. Sonra onlar üçü birlikdə Bakıya qayıtdılar. İsmayılıni tərk edərkən onlar yenə də bir neçə dəfə dayanıb avtomobilin içindən yoldan keçən şəxslərlə şəhərdəki vəziyyət haqqında söhbət etdilər.
18. Dindirmə zamanı müstəntiq ərizəçiyə bildirdi ki, “cinayəti işinin materiallarından” müəyyən edilənə görə, həmin gün saat 17:00 radələrində İsmayılı Rayonu Təhsil Şöbəsinin yaxınlığında durarkən

ərizəçi və cənab Tofiq Yaqublu yerli sakinləri qarışıqlıq törətməyə, polisə tabe olmamağa, yolları bağlamağa və polisə daş atmağa təhrik etmişdilər. Ərizəçidən buna şərh verməsi istənildi. O, həmin məlumatın saxta və ona qarşı təxribat olduğunu bildirdi.

19. Dindirmə qurtarandan sonra ərizəçi evə getdi.
20. 2013-cü il fevralın 3-də axşam, ərizəçiyə bir daha telefonla zəng vuruldu və ondan dindirilməsinin davamı üçün yenidən gəlməsi istənildi.
21. 2013-cü il fevralın 4-də səhər, ərizəçi könüllü şəkildə Baş Prokurorluğa gəldi. Əvvəlcə, saat 10:50-dən 11:10-dək, üzləşdirmə protokolunda İsmayılı rayonu Aşağı Cülyan kəndinin sakini kimi təqdim olunan R.N. və ərizəçi arasında üzləşdirmə keçirildi. Protokolun sürətinə əsasən (Hökumət onu Məhkəməyə göndərdiyi müşahidələrinə əlavə kimi qoşmuşdu), R.N. deyib ki, 2013-cü il yanvarın 24-də o, İsmayılıda olub və çoxlu polis əməkdaşını eləcə də say tərkibi beşdən yeddiyədək olan qruplar şəklində yavaş-yavaş toplaşan xeyli sayda gənci görüb. İnsanların əvvəlki gün baş verənləri müzakirə etdiyini eşidib. Onlar arasında o, Tofiq Yaqublunu və ərizəçini görüb. Ərizəçinin kimliyi – bu haqda soruşub kimdənsə cavab alana qədər – ona məlum deyildi. O, ərizəçini və Tofiq Yaqublunu polisə daş atmağa və İRİH binasını zəbt etməyə camaati çağıran eşidib. Bundan sonra insanlar polisə daş atmağa başladı.
22. Protokola əsasən, cavabında ərizəçi dedi ki, R.N.-nin dediyi hər şey yalandır, gülünc saxtakarlıqdır və məqsəd onu siyasi səbəblərə görə yalandan ittiham etmək və təqib etməkdən ibarətdir.
23. Dindirmə saat 11:10-da sona çatanda ərizəçiyə binanı tərk etməyə icazə verilmədi.
24. Saat 12:50-dən 13:05-dək daha bir üzləşdirmə aparıldı, bu dəfə başqa bir ismayılı sakini İ.M.-lə. Protokolun sürətinə əsasən (Hökumət onu da Məhkəməyə göndərdiyi müşahidələrinə əlavə kimi qoşmuşdu), İ.M. deyib ki, o, 2013-cü il yanvarında İsmayılıda olub və çox sayda gəncin toplaşdığını görüb. Həm də çoxlu polis əməkdaşı var idi. Etirazçılar polisə daş atırdılar. Sonra o, Təhsil Şöbəsinin yanında duran, etirazçıları daş atmağa, qorxutmağa və İRİH binasını zəbt etməyə çağıran iki şəxsi gördü. Onun yanında duran adamlardan bu şəxslərin kim olduğunu soruşduqda ona deyildi ki, onlar Tofiq Yaqublu və ərizəçidir. Sonra o, Namiq və Vahid adlı polis əməkdaşlarını ərizəçini və Tofiq Yaqublunu sakitləşməyə çağıran gördü və eşitdi, ancaq bunun heç bir nəticəsi olmadı.
25. Protokola əsasən, cavabında ərizəçi bildirdi ki, İ.M.-in ifadəsi bir saxtakarlıqdır və “bu otaqda baş verənlərin hamısı” ona və Azərbaycan millətinə qarşı təxribatdır. Ərizəçi protokola əl ilə etdiyi qeydində həm də göstərdi ki, iki üzləşdirmə arasındakı bir saatdan çox müddət ərzində o, istəsə də, binadan çıxmağa icazə ala bilmədi.
26. Yuxarıdakı üzləşdirmələr, ərizəçiyə qarşı rəsmi ittihamlarda (bax aşağıdakı 27-ci bəndə) ya da ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbirinin

seçilməsi haqqında prokurorluğun sonradan məhkəməyə verdiyi vəsatətdə ya da həbs müddətinin uzadılması haqqında vəsatətlərdə konkret olaraq göstərilir. R.N. və İ.M.-in adları hər hansı formada nə yuxarıdakı, nə də tərəflərin Məhkəməyə verdiyi və ərizəçinin məhkəməyədək həbsinə, ona qarşı cinayət təqibi prosedurlarına aid hər hansı digər sənəddə çəkilir.

27. İkinci üzləşdirmədən sonra da ərizəçiyə getmək icazəsi verilmədi. Vəkili gəldikdən sonra, saat 15:24-də, ərizəçiyə qarşı Cinayət Məcəlləsinin 233 (İctimai qaydanın pozulmasına səbəb olan hərəkətləri təşkil etmə və ya bu cür hərəkətlərdə fəal iştirak etmə) və 315.2-ci (Hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı müqavimət göstərmə və ya zor tətbiq etmə) maddələrilə ittiham irəli sürüldü. Ərizəçiyə aid edilən konkret əməllər aşağıdakı kimi təsvir olunmuşdu:

“Məmmədov İlqar Eldar oğlu 24 yanvar 2013-cü il tarixdə saat 15 radələrindən başlayaraq

İsmayilli şəhərində “üsyən” adlandırdığı yanlış təfəkkürü ilə

23 yanvar 2013-cü il tarixdə saat 21:30 radələrində İsmayilli şəhərində bir qrup şəxsin qərəzli xuliqanlıq hərəkətləri zəminində ictimai qaydanın kobud surətdə pozulmasına səbəb olan hərəkətlərin, ayrı-ayrı şəxslərə məxsus “Çıraq” otelinin, 4 avtomaşının, 5 moped və skuterlərin, fərdi yaşayış evinin həyatı sahəsində yerləşən tikilinin ümumi təhlükəli üsulla yandırılıb qəsdən məhv olunması, hakimiyyət nümayəndələrinə qarşı zor tətbiq edilməsi əməllərinin törədilməsindən istifadə edərək ölkədə süni gərginlik yaratmaq,

ictimai-siyasi sabitliyi pozmaq üçün həmin hərəkətlərin inkişaf etdirilib davamlı xarakter alması məqsədilə,

Bakı şəhər sakini kimi İsmayilli şəhərinə gəlməklə orada Yaqublu Tofiq Rəşid oğlunun birgə və digərlərinin fəal iştirakı ilə [aşağıdakılara yol vermişdir:]

şəhərin Nəriman Nərimanov küçəsində rayon icra hakimiyyətinin inzibati binası ilə üzbəüz yerləşən rayon təhsil şöbəsinin inzibati binasının qarşısındakı meydana toplanmış təhrik olunan rayon sakinləri [E.İ.], [M.A.] və qeyrilərini ictimai yerdə açıq çağırışları ilə [aşağıdakıları etmişdir:]

[i] Azərbaycan Respublikası ali icra hakimiyyəti orqanının səlahiyyətli təşkilatı olan İsmayilli Rayon İcra Hakimiyyətinin inzibati binasının qarşısına insanların və nəqliyyatın hərəkətini çətinləşdirməklə kütləvi surətdə daxil olmağa, [ii] onların qanunazidd davranışlarının qarşısını almaq istəyən hakimiyyət nümayəndələrinin dağılışmaq barədə qanuni

tələblərinə tabe olmayıb, [iii] əldə etdikləri predmetlərlə həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli zor tətbiq etməklə xidməti geyim formasında ictimai asayışı qorumaq üçün vəzifələrini yerinə yetirən polis əməkdaşlarına müqavimət göstərməyə, [iv] ictimai qaydanı kobud surətdə pozan hərəkətlərin törədildiyi yerləri uzun müddət ərzində tərk etməyib İsmayilli Rayon İcra Hakimiyyətinin, dövlət müəssisə, idarə və təşkilatların, ictimai-iaşə, ticarət, xidmət obyektlərinin normal fəaliyyətinin pozulması, [v] mərkəzi prospekt və Nəriman Nərimanov küçəsini bağlayıb ictimai nəqliyyatın hərəkətinin dayandırılması kimi davamlı açıq çağırışları ilə ictimai qaydanın kobud surətdə pozulmasına səbəb olan hərəkətlərin fəal iştirakçısı kimi təşkil etmiş və

həmin gün saat 17 radələrində İsmayilli şəhərində [E.İ.], [M.A.] və digərlərindən ibarət bir qrup şəxsin toplaşdıqları qeyd olunan meydandan İsmayilli rayon icra hakimiyyətinin inzibati binasına doğru kütləvi surətdə hərəkətinə və qanunun tələbləri ilə bunun qarşısını alan Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin müvafiq struktur əməkdaşlarına daş atılmasına nail olmuşdur.

Həmin hərəkətləri ilə Məmmədov İlqar Eldar oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 233. Və 315.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətmişdir.”

28. Saat 16:30-dan 17:10-dək ərizəçi yenidən dindirildi, bu dəfə müttəhim kimi. Sorğu-sual zamanı onun dedikləri 29 yanvarda verdiyi ifadə ilə (bax yuxarıdakı 17-ci bəndə) məzmununa görə eynilik təşkil edir.

E. Ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbiri

29. Təxminən saat 18:00 radələrində ərizəçi Nəsimi Rayon Məhkəməsinə aparıldı. Baş Prokurorun müavini Nəsimi Rayon Məhkəməsinə vəsatət verərək ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbirinin seçilməsini istədi. Vəsatət, ərizəçiyə qarşı cinayət ittihamının irəli sürülməsi haqda qərarın mətninin faktiki sürəti idi (bax yuxarıdakı 27-ci bənddə). Onun davamında qeyd olunurdu ki, törədilən cinayətin ağırlığı və ictimai təhlükəsi, onun iki ildən çox müddətdə azadlıqdan məhrum etmə cəzası nəzərdə tutması, ərizəçinin azadlıqda qaldığı təqdirdə istintaqdan gizlənmə biləcəyi və ya istintaqa cəlb edilən şəxslərə qanunsuz təsir göstərərək istintaqı əngəlləyə biləcəyi səbəbilə ərizəçiyə qatışı həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə ehtiyac var.
30. Məhkəmə dinləməsi, ərizəçinin, onun vəkillərinin, istintaq qrupu üzvünün və Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlər Məhkəməsində işləyən prokurorlardan birinin iştirakıyla saat təxminən 19:00-da başladı. Ərizəçinin dediyinə görə, cinayət işini ya da ərizəçinin dindirilməsi

protokollarını prokurorluq məhkəməyə təqdim etmədi və bu hal, Hökumət tərəfindən mübahisələndirmir.

31. Dinləmədə, ərizəçi və onun vəkilləri bildirdilər ki, ərizəçiyə qarşı ittiham əsassızdır və hər hansı sübutla dəstəklənmir. Ərizəçinin davranışına gəldikdə, onlar vurğuladılar ki, o, prokurorluq istəyən kimi könüllü olaraq prokurorluğa getmişdir və onun istintaqdan gizlənmə biləcəyi ya da istintaqı əngəlləyə biləcəyinə inanmaq üçün heç bir əsas yoxdur. Onlar, bu səbəbləri göstərərək ona qarşı həbs qətimkan tədbirə zərurət olmadığını iddia etdilər.
32. Özünün 2013-cü il fevral qərarıyla Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbirinin seçilməsini əmr etdi (2013-cü il aprelin 4-dək). Məhkəmə qərarının əsaslandırma hissəsi aşağıdakıları deyir:

“Məhkəmə, [istintaqın] vəsatəti[ni] və ona əlavə edilmiş sənədləri tədqiq edərək və məhkəmə iclasında iştirak etmiş şəxslərin izahatlarını dinləyərək, həmçinin, təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilmiş Məmmədov İlqar Eldar oğlunun istintaqdan qaçıb gizlənməsi və azadlıqda qalarsa cinayət prosesində iştirak edən şəxslərə qanunsuz təsir göstərməklə istintaqın normal gedişinə mane olacağına kifayət qədər əsaslar olmasını, törədilən cinayət əməlinin ictimai təhlükəliliyini, ağırlığını və 2 ildən artıq müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edilə bilən cinayət əməlinin törədilməsində ittiham olunduğunu nəzərə alaraq, hesab edir ki, onun barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməlidir.”

33. 2013-cü il fevralın 5-də ərizəçi, Nəsimi Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək 2013-cü il fevralın 4-də saat 11:10-dan 19:00-dək qanunsuz şəkildə azadlıqdan məhrum edildiyi haqda şikayətləndi. Onun şikayəti fevralın 22-də rədd edildi.
34. 2013-cü il fevralın 6-da ərizəçi, 2013-cü il 4 fevral tarixli həbs qətimkan tədbiri haqda qərara qarşı apellyasiya şikayəti verdi. O, iddia edirdi ki, ona qarşı həbs qətimkan tədbiri yerli qanunlara və Konvensiyanın 5-ci Maddəsinə zidd olaraq tətbiq edilib. Onun şikayətinə əsasən, həbs qətimkan tədbiri haqda qərarın giriş hissəsində deyilsə də ki, prokurorluğun topladığı ilkin sübutlara məhkəmə baxıb, onun cinayət əməli törətməsinə dair əsaslı şübhələr yaradacaq hər hansı sübut və ya digər məlumatı prokurorluq birinci instansiya məhkəməsinə təqdim etməyib. Həmin məhkəmə, öz qərarını yalnız ərizəçiyə qarşı cinayət ittihamının irəli sürülməsi haqda qərar və həbs qətimkan tədbiri haqda prokurorluğun vəsatəti əsasında çıxarıb, ona qarşı əsaslı şübhələrin olub-olmamasını müstəqil şəkildə yoxlamayıb. Şikayətin ardında o, həmçinin bildirdi ki, onun istintaqdan gizlənməyinə ya da istintaq gedişatını əngəlləyəcəyinə dair aidiyyəti olan yetərli əsas məhkəmə tərəfindən gətirilməyib. Həbsdən əvvəlki davranışına gəldikdə, o, hakimiyyətə

istintaqla bağlı əməkdaşlıq edib və bir tərəfdən çox halda hətta rəsmən çağırış almadan, sadəcə telefon zəngindən sonra dindirilmə üçün prokurorluğa getmişdi. Digər amillər, yəni həyat yoldaşının və azyaşlı uşağının olması, Bakıda daimi yaşadığı ünvanın və işinin olması, onun şəxsiyyəti, sosial statusu, peşəkar fəaliyyəti, Avropa Şurasının proqramları ilə bağlılığı, əvvəllər cinayət törətməməsi və bu kimi digər amillər də göstərirdi ki, onun gizlənmə ehtimalı yoxdur və məhkəmə tərəfindən nəzərə alınmalı idi. Şikayətində ölkənin qanunlarına istinadla yanaşı ərizəçi həm də Avropa Məhkəməsinin təcrübəsinə də istinad edərək Konvensiyanın 5-ci Maddəsinə aid onun çoxsaylı qərarlarından nümunələr gətirmişdir.

35. Həmin gün ərizəçi, 2013-cü il 4 fevral məhkəmə dinləməsinin protokoluna dair müşahidələrini işin materiallarına əlavə edilməsi üçün Nəsimi Rayon Məhkəməsinə təqdim etdi. Müşahidələr, əsasən şifahi dinləmə zamanı vəkilin suallarına prokurorun cavab verə bilməməsi və cavab verməkdən imtina etməsinə aid idi. O, suallar, ərizəçiyə qarşı şübhələr doğuran sübutların prokurorluğun təqdim edə bilməməsinə və ya ərizəçinin azadlığa buraxılacağı təqdirdə gizlənəcəyinə ya da istintaqı əngəlləyəcəyinə inanmağa onu vadar edən konkret halları prokurorluğun müəyyən edə bilməməsinə aid idi.
36. Bakı Apellyasiya Məhkəməsində dinləmə 2013-cü il fevralın 8-nə təyin olunmuşdu. Dinləmə bir neçə saatlıq təxirə salındı. Gecikmənin səbəbi o idi ki, Nəsimi Rayon Məhkəməsi Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə ötürülmüş məhkəmə dinləməsi protokoluna dair ərizəçinin müşahidələrini və onları həbs qətimkan tədbirinə aid sənədlərə əlavə edilməsi haqda vəsatətini nəzərdən keçirirdi. Həmin gecikmə zamanı, Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçinin müşahidələrini dinləmənin protokoluna əlavə edilməsini rədd edən qərar çıxardı.
37. Ərizəçiyə əsasən, birinci instansiya məhkəməsində olduğu kimi, apellyasiya dinləməsində də prokurorluğun iş materialları təqdim edilmədi və bu halı hökumət mübahisələndirmir.
38. Özünün 8 fevral 2013-cü il qərarı ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçinin şikayətini rədd etdi və aşağıdakı əsaslandırma ilə Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 4 fevral 2013-cü il tarixli həbs qətimkan qərarını qüvvədə saxladı:

“Təqsirləndirilən şəxs Məmmədov İlqar Eldar oğlunun şəxsiyyətini, istinad edilən cinayətlərin ictimai təhlükəlilik dərəcəsini və xarakterini, az ağır cinayətlər kateqoriyasına aid olmalarını, azadlıqda qalarsa cinayət təqibi orqanından qaçıb gizlənə biləcəyini, cinayət prosesində iştirak edən şəxslərə qanunsuz təsir göstərməklə cinayət işinin istintaqının obyektiv gedishinə mane törədəcəyini nəzərə alaraq məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, onun barəsində həbs qətimkan tədbiri seçilməsinə dair Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 04 fevral 2013-cü il tarixli qərarı qanuni və əsaslı olduğundan dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır. ...

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi Van de Hark Niderlanda qarşı (19.04.1994-cü il) işində (51(b) bəndi) məhkəmə qeyd etmişdir ki, ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ tələb edir ki, məhkəmə çıxardığı qərarları əsaslandırсын. Bu o demək deyil ki, tərəflərin irəli sürdüyü hər bir arqumentə ətraflı cavab verilməlidir.”

39. Yuxarıdakı, əsaslandırmanı verməklə, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi həbs qətimkan tədbirini zəruriliyinə qarşı ərizəçinin ortaya qoyduğu konkret arqumentlərdən heç birini ünvanlamadı (bax yuxarıdakı 34-cü bəndə).

F. Həbs qətimkan tədbirinin uzadılması və yeni ittihamlar

40. 2013-cü il martın 11-də ərizəçi Nəsimi Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək həbs qətimkan tədbirinin ev dustaqlığı ilə əvəz edilməsini istədi. O, bildirdi ki, onun əvvəlki davranışı istintaqdan yayınmaq niyyətində olmadığını nümayiş etdirmişdir. Bundan başqa, onun şəxsi durumu (ailə vəziyyəti, daimi iş və daimi yaşayış yerinin olması, onun Bakıda fəal siyasi karyeraya malik olması və s.) onun gizlənəcəyi ehtimalını yox edirdi. Nəhayət, onun işinə aid “cinayət təqibi prosedurlarına cəlb edilmiş şəxslər” onun yaşadığı Bakıda deyil, İsmayılıda yaşayırdı. Odur ki, onlara qanunsuz təsir etməsi ehtimalı yox idi.
41. 2013-cü il martın 12-də keçirilən məhkəmə dinləməsində prokurorluq, müraciətin “əsassız” olduğunu bildirdi və təkrarladı ki, ərizəçi həbsdə olmasaydı onun istintaqdan yayınması ya da istintaqı pozması riski yaşanardı. Həmin gün Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçinin müraciətini aşağıdakı əsaslarla rədd etdi:

“Məhkəmə müdafiəçinin vəsatətini nəzərdən keçirib, məhkəmə iclasında iştirak edən şəxslərin fikrini dinləyib, iş materiallarını araşdıraraq hesab edir ki, təqsirləndirilən şəxs barəsində həbsdə saxlanması əsasları hazırda aradan qalxmadığı üçün vəsatət təmin oluna bilməz.”

42. Ərizəçi həmin qərara qarşı apellyasiya şikayəti verdi. 2013-cü il martın 27-də onun şikayətini Bakı Apellyasiya Məhkəməsi rədd etdi.
43. Bu arada, 2013-cü il martın 13-də prokurorluq, ərizəçinin həbs müddətinin uzadılmasını xahiş etdi (hansı ki, ilk əvvəldən 2013-cü il aprelin 4-də qurtarmalı idi.). Xahişin əsaslandırılmasında deyilirdi ki, çox sayda istintaq hərəkətlərinin edilməsinə baxmayaraq, işin mürəkkəbliyini nəzərə alaraq istintaqın tamamlanması daha çox vaxt tələb edir. Ərizəçiyə əsasən, bu vəsatətdən başqa prokurorluq, cinayət işinə aidiyyəti olan heç bir digər material təqdim etmədi və bu halı hökumət mübahisələndirmir. 2013-cü il martın 14-də sözü gedən uzatma vəsatətinə dair məhkəmə dinləməsində prokurorluq,

ərizəçinin cinayət əməli törətməsində şübhəli bilinməsi üçün hansı konkret sübutların əsas kimi istifadə olunduğu, indiyədək hansı konkret istintaq tədbirlərinin aparıldığı və daha hansı tədbirlərə ehtiyacın olduğu haqda müdafiənin suallarına cavab vermədi. Dinləmədən sonra ərizəçinin vəkili bu sualların və cavabların (yoxluğunu) dinləmə stenoqramına daxil edilməsini hakimdən rəsmən istəsə də, bu edilmədi.

44. 2013-cü il martın 14-də Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçinin məhkəməyədək həbsdə saxlanma müddətini daha iki ay (2013-cü il iyunun 4-dək) aşağıdakı əsasları gətirməklə uzatdı:

“Məhkəmə təqsirlən şəxsə ittiham edilən əməllərin kateqoriyasına görə az ağır cinayətlər olmasını, cinayət işi üzrə icraatın mürəkkəbliyini və istintaqın tamamlanması üçün vaxt tələb olunduğunu, eyni zamanda iş üzrə bir sıra istintaq hərəkətlərinin aparılması zəruriliyini nəzərə alaraq hesab edir ki, vəsatət təmin edilməli, təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlama müddəti ... 04 iyun 2013-cü il tarixədək uzadılmalıdır.”

45. Ərizəçi, apellyasiya şikayəti verərək, həbsinə qarşı əvvəllər də məhkəmələrə təqdim elədiyi arqumentləri detalları ilə yenidən vurğuladı. O, həmçinin bildirdi ki, ölkə qanunları və Konvensiya, həbs qətimkan tədbirinin sadəcə prokurorluğun öz işini görməkdən ötrü daha çox vaxta ehtiyac olması səbəbilə uzadılmasına icazə vermir. Yenə də, o, məhkəməyədək həbs məsələlərinə aid Avropa Məhkəməsi qərarlarından çoxsaylı nümunələr gətirdi.
46. 2013-cü il martın 19-da Bakı Apellyasiya Məhkəməsi ərizəçinin şikayətini rədd etdi, 2013-cü il 14 mart tarixli uzatma qərarını qüvvədə saxladı və bunu, birinci instansiya məhkəməsinin gətirdiyi əsaslarla izah etdi.
47. 2013-cü il aprelin 5-də ərizəçi, girov əvəzinə sərbəst buraxılması üçün Nəsimi Rayon Məhkəməsinə müraciətində həbsinə qarşı özünün əvvəlki arqumentlərini yenidən vurğuladı. 2013-cü il aprelin 8-də Nəsimi Rayon Məhkəməsi, özünün 14 mart 2013-cü il tarixli qərarında həbsi zəruri edən kimi göstərilmiş əsaslar “ortadan qalxmadığını” müəyyən edərək, müraciət rədd etdi.
48. Ərizəçi apellyasiya şikayəti verdi və sərbəst buraxılması üçün öz arqumentlərini detallarla yenidən vurğuladı. 2013-cü il aprelin 15-də Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Nəsimi Rayon Məhkəməsinin 5 aprel 2013-cü il tarixli qərarını qüvvədə saxladı.
49. 2013-cü il aprelin 30-da, istintaq qrupunun rəhbəri ərizəçini yeni cinayət əməllərində, bu dəfə Cinayət məəcəlləsinin 220.1 (kütləvi iğtişaşlar) və 315.2-ci (hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı həyat və ya sağlamlığa təhlükəli olan müqavimət göstərmə və ya zor tətbiq etmə) maddələrilə ittiham etmək qərarına gəldi. Faktiki olaraq, daha ağır cəza (dörd ildən on iki ilədək azadlıqdan məhrum etmə) nəzərdə tutan 220.1-ci maddə ilə ittiham, əvvəlki, yəni 233-cü maddəyə əsasən irəli

sürülmüş ittihamı əvəzlədi. Ərizəçinin təqsirinin ilkin təsvirinə (bax yuxarıdakı 27-ci bəndə) heç bir dəyişiklik edilmədi.

50. 220.1-ci maddə ilə irəli sürülən yeni ittihamın nəticələrindən biri o idi ki, ərizəçi artıq girov əvəzində sərbəst buraxılmasını istəyə bilməzdi, çünki “ağır cinayət əməllərini” bilərəkdən törətməkdə ittiham olunan şəxsləri qanun girov əvəzində buraxılmasına icazə vermir (bax aşağıdakı 71 və 74-cü bəndlərə). Bundan başqa, “ağır cinayət əməlinə” təqsirləndirilən ərizəçinin məhkəməyədək həbsdə saxlanması daha uzun toplam müddətə uzadıla bilərdi (bax aşağıdakı 71 və 73-cü bəndlərə).
51. 2013-cü il mayın 15-də Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbirini (hansı ki, 2013-cü il iyunun 4-dək qüvvədə idi) daha üç ay müddətinə (2013-cü il sentyabrın 4-dək) uzatdı. Dinləmə zamanı ərizəçinin vəkili onun sərbəst buraxılması üçün özünün konkret arqumentlərini yenidən vurğuladı və davam edərək bildirdi ki, ərizəçinin həbsdə qalmasını əsaslandırmaq heç bir aiddiyyətə əsas əməldir. Öz qərarında Rayon Məhkəməsi ərizəçinin həbsinin davam etdirilməsini belə əsaslandırdı:

“Məhkəmə, cinayət prosesi iştirakçılarının fikirlərini dinləyib, təqdimat və vəsatətin dəlillərini cinayət işinin materialları əsasında araşdıraraq hesab edir ki, hazırkı vəziyyətdə aparılmalı olan istintaq hərəkətlərinin dairəsi, İlqar Məmmədovun həbsdə saxlanılmasına əsas olan halların aradan qalxmadiği nəzərə alınmaqla vəsatət təmin edilməli, Məmmədov İlqar Eldar oğlunun həbsdə saxlama müddəti ... uzadılmalıdır.”

52. Ərizəçi apellyasiya verərək özünün əvvəlki arqumentlərini yenidən vurğuladı. 2013-cü il mayın 27-də Bakı Apellyasiya Məhkəməsi məhkəmələrin əvvəllər gətirdiyi əsaslara bənzər əsaslarla uzatma qərarını qüvvədə saxladı.
53. 2013-cü il avqustun 14-də Nəsimi Rayon Məhkəməsi ərizəçinin (2013-cü il sentyabrın 4-dən qüvvədə olan) həbsdə saxlama müddətini daha iki ay (4 noyabr 2013-cü ilədək) uzatdı. 2013-cü il avqustun 20-də Bakı Apellyasiya Məhkəməsi apellyasiyaya baxış nəticəsində həbs qərarını qüvvədə saxladı. Həmin məhkəmələrdə gətirilən arqumentlər və məhkəmələrin gətirdiyi əsaslandırmaqlar uzatmaya dair əvvəlki dinləmərdə və qərarlardakılarla faktiki olaraq eyni idi.
54. İş materialları içində başqa uzatma qərarları yoxdur.
55. Ərizəçi üzərində cinayət məhkəməsi 2013-cü ilin noyabrında başladı. 2014-cü il martın 17-də Şəki Ağır Cinayətlər Məhkəməsi ərizəçini təqsirli bilərək onu yeddi il müddətinə azadlıqdan məhrum etdi. Hökm yekun deyil və apellyasiyanı gözləyir.

G. Ərizəçinin həbsinə və ona qarşı cinayət təqibinə ictimai reaksiya

56. Ərizəçinin işi geniş ictimai əks-səda yaratdı. İşə dair seçilmiş reaksiyalardan bəzilərinin özəti aşağıdadır.
57. Ərizəçinin həbsindən dərhal sonra, Amnesty International, Human Rights Watch və Article 19 kimi çox sayda yerli və beynəlxalq QHT-lər hakimiyyətin əməllərini pislədi, onları “qurama” ittihamlar əsasında həyata keçirilən “siyasi motivli təqib” kimi qiymətləndirdi.
58. 2013-cü il fevralın 6-da AŞPA Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçisi Pedro Agramunt və Joseph Grech ərizəçinin həbsi ilə bağlı öz narahatçılığını ifadə etdilər və bildirdilər ki, həbs “əsaslı şübhələrə və legitim narahatçılığa səbəbdir”. Onlar hakimiyyəti ərizəçini və Tofiq Yaqublunu sərbəst buraxmağa çağırtdılar.
59. 2013-cü il fevralın 8-də Avropa Şurasının Baş Katibi Thorbjørn Jagland aşağıdakı rəsmi bəyanatını verdi: “Polisin etirazçılara qarşı sərt cavabı məni narahat edir. Xüsusilə də narahat edən, bu yaxınlardakı İsmayılı Hadisələrilə bağlı Tofiq Yaqublu və İlqar Məmmədovun həbsidir. İlqar Məmmədov Avropa Şurasının yaxın tərəfdaşı olan Bakı Siyasi Biliklər Proqramının direktorudur. Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin həmin iki şəxsi buraxmaqdan bu gün imtina etməsi və məhkəmənin gedişində Avropa Şurasının təmsilçisinə iştirak etməyə icazə verməməsi xüsusi diqqət çəkir”. 2013-cü il mayın 3-dəki daha bir bəyanatında ərizəçiyə qarşı yeni ittihamlarla bağlı Thorbjørn Jagland “öz narahatçılığını və məyusluğunu ifadə etdi”.
60. 2013-cü il fevralın 9-da Avropa Birliyinin Yüksək Təmsilçisi Catherine Ashtonun eləcə də Genişlənmə və Qonşuluq Siyasəti üzrə Avropa Komissarı Ştefan Fülenin sözcüləri, ərizəçinin həbsilə bağlı narahatçılıq ifadə edən bəyanatda hakimiyyəti ərizəçiyə qarşı irəli sürülmüş ittihamın ədalətli, şəffaf və müstəqil istintaqını aparmağa çağırtdılar.
61. 2013-cü il iyunun 13-də Avropa Parlamenti “Azərbaycan: İlqar Məmmədovun işi” başlıqlı qətnamə qəbul etdi (2013/2668(RSP)). Qətnamə, *inter alia*, ərizəçinin həbsini “qanunsuz” və “qarşıdan gələn seçkilərlə əlaqədar onu barmaqıqlar arasında saxlamaq cəhdinə oxşayan” addım kimi dəyərləndirir, “cənab Məmmədovun həbsini kəskin pisləyir, onu dərhal və şərtsiz sərbəst buraxılmasını, ona qarşı cinayət təqibinə son qoymağa çağırır”, “siyasətçilərə, fəallara və jurnalistlərə qarşı iddia edildiyi kimi saxta ittihamların istifadə edilməsi haqda insan haqları müdafiəçilərinin, yerli və beynəlxalq QHT-lərin hesabatlarından ciddi narahatçılıq ifadə edir”.

H. Ərizəçinin prezident seçkilərində namizədliyinin irəli sürülməsi

62. Prezident seçkilərində namizədlərin qeydiyyatı prosesi 2013-cü il avqustun 4-də başlandı. Seçki Məcəlləsi namizədlərdən Mərkəzi Seçki Komissiyasına (MSK) özlərinin ilkin hüquq yetərliyi sənədlərini təqdim etməyi tələb edir. Sonra MSK onlara rəsmi imza vərəqələri verir ki, onların namizədliyini dəstəkləyən ən az 40,000 seçici

- imzasını toplusınlar. İmzaların və bütün sənədlərin təqdim olunması üçün son müddət 2013-cü il sentyabrın 9 idi.
63. Namizədliyin irəli sürülməsinə aid müxtəlif məsələlərlə məşğul olması üçün ərizəçinin səlahiyyətli nümayəndəyə ehtiyacı olduğundan, ərizəçinin vəkili, 01 avqust 2013-cü ildə Baş Prokurorluğun Ağır Cinayətlər İdarəsinə müraciətində ərizəçi və dövlət notariusu arasında Bakı İstintaq Təcridxanasında seçki məsələləri üzrə onun səlahiyyətli nümayəndəsinə etibarnamənin hazırlanması məqsədilə görüşün təşkil edilməsini xahiş etdi. Dövlət notariusunun gəlməsinə icazə 2013-cü il avqustun 21-də verildi. Dövlət notariusu istintaq təcridxanasına 2013-cü il avqustun 23-də gəlib etibarnaməni təsdiqlədi.
64. Yuxarıdakı xahişə cavab gözləyərkən, 2013-cü il avqustun 10-da ərizəçi özünün ilkin hüquqi yetərliliyi sənədlərini istintaq təcridxanasının poçt bürosu vasitəsilə MSK-ya göndərdi. Ərizəçiyə əsasən, sənədlər ancaq 2013-cü il avqustun 22-də MSK-ya çatdırıldı.
65. Ərizəçinin ilkin hüquqi yetərliliyi sənədlərində çətişməzlilər taparaq, 2013-cü il avqustun 23-də MSK onları geri qaytardı. Çətişməzlilərin düzəldilməsindən sonra, həmin gün ərizəçinin nümayəndəsi sənədləri MSK-ya yenidən təqdim etdi.
66. 2013-cü il avqustun 27-də MSK, ərizəçinin seçkilərdə namizəd kimi irəli sürülməsini ilkin olaraq qəbul etdi - 2013-cü il sentyabrın 9-dək təqdimatı tələb olunan seçici imzalarının yoxlanılıb təsdiqlənməsi şərtilə (bax yuxarıdakı 62-ci bəndə). Ərizəçinin təmsilçiləri tələb olunan imza vərəqələrini təqdim etdilər.
67. Ərizəçinin imza vərəqələrində çox sayda etibarsız imzanın olduğunu, ərizəçinin xeyrinə verilmiş etibarlı imzaların sayının isə qanunla tələb olunan minimumdan (40,000-dən) aşağı olduğunu müəyyən edən MSK, 2013-cü il sentyabrın 13-də ərizəçini namizəd kimi qeydə almaqdan imtina etdi.

II. MÜVAFİQ ÖLKƏDAXİLİ QANUNLAR

A. Cinayət Məcəlləsi

68. Cinayət Məcəlləsinin 220.1-ci Maddəsində deyilir:

Maddə 220. Kütləvi iğtişaş

“220.1. Zorakılıqların, talanların, yanğınların törədilməsi, əmlakın məhv edilməsi, odlu silahın, partlayıcı maddələrin və ya qurğuların tətbiq edilməsi, yaxud hakimiyyət nümayəndəsinə silahlı müqavimət göstərilməsi ilə müşayiət olunan kütləvi iğtişaşları təşkil etmə və ya belə iğtişaşlarda iştirak etmə—

dörd ildən on iki ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

69. Cinayət Məcəlləsinin 233-cü Maddəsində deyilir:

Maddə 233. İctimai qaydanın pozulmasına səbəb olan hərəkətləri təşkil etmə və ya bu cür hərəkətlərdə fəal iştirak etmə

“İctimai qaydanı kobud surətdə pozan və ya hakimiyyət nümayəndəsinin qanuni tələblərinə tabe olmamaqla əlaqədar olan, yaxud nəqliyyatın, müəssisə, idarə və təşkilatın normal fəaliyyətinin pozulmasına səbəb olan hərəkətlərin bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsini təşkil etmə və ya bu cür hərəkətlərdə fəal iştirak etmə—

beş min manatdan səkkiz min manatadək miqdarda cərimə və ya iki ilədək müddətə islah işləri və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.”

70. Cinayət Məcəlləsinin 315-ci Maddəsində deyilir:

Maddə 315. Hakimiyyət nümayəndəsinə qarşı müqavimət göstərmə və ya zor tətbiq etmə

315.1. Xidməti vəzifələrini yerinə yetirməsi ilə əlaqədar hakimiyyət nümayəndəsinə zortətbiq etmə, zor tətbiq etməklə müqavimət göstərmə və ya onun yaxın qohumlarına qarşı həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli olmayan zor tətbiq etmə və ya belə zor tətbiq etmə hədəsi ilə hədələmə -

- üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

315.2. Bu Məcəllənin 315.1-ci maddəsində göstərilən şəxslərə qarşı həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli olan zor tətbiq etmə -

- üç ildən yeddi ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

71. Cinayət Məcəlləsinin 15-ci Maddəsi cinayət əməllərini onların ağırlıq dərəcəsinə uyğun şəkildə belə sinifləşdirir: (i) böyük ictimai təhlükə törətməyən əməllər, (ii) “az ağır” cinayət əməlləri, (iii) ağır cinayət əməlləri, (iv) xüsusilə ağır cinayət əməlləri. 15.3-cü Maddəyə əsasən, “az ağır cinayət əməli” bilərəkdən ya da ehtiyatsızlıqdan törədilən əməldir və ona görə təyin olunan cəza yeddi ilədək azadlıqdan məhrum etmədən çox deyil. 15.4-cü Maddəyə əsasən, “ağır cinayət əməli” bilərəkdən ya da ehtiyatsızlıqdan törədilən əməldir və ona görə təyin olunan cəza on iki ilədək azadlıqdan məhrum etmə müddətini aşmır. Bu meyarlara əsasən, Cinayət Məcəlləsinin 233 və 315.2-ci Maddələrinə aid əməllər “az ağır cinayət əməlləri”

kateqoriyasındadır, 220.1-ci Maddəyə aid əməllər isə “ağır cinayət əməlləri” kateqoriyasında.

B. Cinayət-Prosessual Məcəlləsi (CPM)

72. Məhkəməyədək həbsdə saxlamaya aid CPM tələblərinin eləcə də həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi və ona yenidən baxışın ayrıntılı təsvirlərini Məhkəmənin *Fərhad Əliyev Azərbaycan qarşı* (№ 37138/06, §§ 83-102, 9 noyabr 2010) və *Muradverdiyev Azərbaycan qarşı* (№ 16966/06, §§ 35-49, 9 dekabr 2010) qərarlarında tapmaq mümkündür.

73. “Az ağır cinayət əməlləri”ndə ittiham olunan şəxslərə tətbiq edilən həbs qətimkan tədbirinin maksimum müddəti, ilk iki aya bütün mümkün uzatmalar da daxil olmaqla həbs vaxtından sayılaraq doqquz aydan artıq ola bilməz. “Ağır cinayət əməlləri”ndə ittiham olunan şəxslərə gəldikdə, maksimum müddət on iki aydır və buna ilk üç aylıq müddətdə bütün mümkün uzatmalar daxildir (CPM-in 158.1, 159.1, 159.2, 159.7 və 159.8-ci maddələri).

74. CPM-in 164.1 və 164.2-ci maddələrinə əsasən, girov əvəzində sərbəst buraxılma ancaq əvvəlcə verilmiş həbs qətimkan tədbirini əvəzləyən ölçü kimi və yalnız saxlanmış şəxsin xahişi əsasında qərarlaşdırıla bilər. Girov əvəzində ancaq böyük ictimai təhlükə yaratmayan “az ağır cinayətlər”də ya da ehtiyatsızlıq nəticəsində baş vermiş ağır cinayətlərdə ittiham olunan şəxslər sərbəst buraxıla bilər.

C. Ali Məhkəmənin plenum qərarları

1. “Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı “İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəalarının və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presdentlərinin tətbiqi haqqında” 30 mart 2006-cı il tarixli Qərarı

75. Bu qərarın aidiyyəti hissəsində deyilir:

“13. ... Həbs qətimkan tədbirinə müstəsna tədbir kimi baxılmalı və başqa qətimkan tədbirinin tətbiqinin qeyri-mümkün olduğu, son dərəcə zəruri hallarda tətbiq olunmalıdır.

14. Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, azadlıq hüququ məhdudlaşdırılmış şəxslər «İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında» Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinə əsasən azadlıqlarının məhdudlaşdırılması ilə bağlı ağılabatan müddətdə məhkəmə

baxışının keçirilməsi, həmçinin barələrində həbs qətimkan tədbiri seçilməsinə zərurət olmadıqda, məhkəməyədək azad olunmaq hüququna malikdirlər.”

2. Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 3 noyabr 2009-cu il tarixli Qərarı

76. Bu qərarın aidiyyəti hissəsində deyilir:

3. Qanunvericiliyə əsasən, təqsirləndirilən şəxsin barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün maddi və prosessual hüquqi əsaslar olmalıdır. Maddi əsaslar dedikdə təqsirləndirilən şəxsin ona istinad edilən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin törədilməsinə aidiyyətini təsdiq edən sübütəlar başa düşülür. Prosessual əsaslar isə Azərbaycan Respublikası CPM-nin 155-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halların məcmusundan və həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinin qanuniliyini və zəruriliyini təsdiq edən, məhkəmə tərəfindən müəyyən edilmiş əsaslardan ibarətdir.

Məhkəmələr həbs qətimkan tədbiri seçərkən yalnız CPM-nin 155-ci maddəsində göstərilən prosessual əsasları formal sadalamaqla kifayətlənməməli, hər bir əsasın konkret təqsirləndirilən şəxsə münasibətdə mövcudluğunun nədən ibarət olmasını və cinayət işinin materialları ilə onların təsdiq edilib-edilməməsini yoxlamalıdırlar. Bu zaman təqsirləndirilən şəxsin törəttdiyi cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, onun şəxsiyyətini səciyyələndirən məlumatlar, o cümlədən yaşı, ailə vəziyyəti, məşğulluq növü, sağlamlığı və bu kimi digər hallar nəzərə alınmalıdır. ...

6. Həbs qismində qətimkan tədbirinin seçilməsi, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə təqdimatlara və həbsin ev dustaqlığı ilə və ya girovla əvəz edilməsinə dair vəsatətlərə onların alındıqları vaxtdan 24 saat ərzində (qeyri iş gününə və ya iş vaxtından sonraya düşməsindən asılı olmayaraq) məhkəmənin binasında təkbaşına, qapalı məhkəmə iclasında baxılır. Məhkəmə iclasında təqdimatla hüquqlarının məhdudlaşdırılması nəzərdə tutulan şəxsin iştirakı məcburidir.

Məhkəmələr nəzərə almalıdırlar ki, həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və ya həbsdə saxlama müddətinin uzadılması haqda təqdimatlara baxılmasına təqsirləndirilən şəxsin iştirakı olmadan yalnız onun məhkəmə iclasında iştirakının təmin edilməsi mümkün olmadığı müstəsna hallarda

yol verilir. Belə hallara təqsirləndirilən şəxsin istintaqdan qaçıb gizlənməsi, onun psixiatriya stasionarında və ya başqa ağır xəstəlikdən müalicədə olması, fəvqəladə hadisələrin baş verməsi, karantin elan edilməsi kimi hallar aid edilə bilər. ...

8. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 447.5-ci maddəsinə əsasən, hakim həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi məsələsinə baxarkən müraciətin əsaslılığının yoxlanılması üçün zəruri olan sənədləri və maddi sübutları tələb etmək hüququna malikdir.

Məhkəmələrə izah edilsin ki, cinayət-prosesual qanunvericiliyin bu norması məhkəmələr tərəfindən sübutların araşdırılmasını və ya qiymətləndirilməsini özündə ehtiva etmir. Göstərilən qaydada məhkəmə araşdırması yalnız vəsatət və təqdimatda istinad edilmiş, təqsirləndirilən şəxsin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətməsini ehtimal edən ilkin sübutların, habelə həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi üçün prosesual əsasların mövcudluğunun yoxlanılmasından ibarət olmalıdır.

9. Məhkəmələr ibtidai araşdırma orqanının bu məsələ ilə bağlı məhkəməyə təqdim etdiyi materialların tam və keyfiyyətli olmasına diqqəti artırmalıdırlar. ... Təqdimata [həbs qətimkan tədbiri seçilməsi üçün verilmiş] onun qanuni həlli üçün zəruri olan materiallar, məsələn cinayət işinin başlanması, təqsirləndirilən şəxsin tutulması, onun təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi, dindirilməsi barədə protokol və qərarların surətləri, şəxsiyyətini təsdiq edən sənədlər əlavə edilməlidir. Azərbaycan Respublikası CPM-nin 447.5-ci maddəsinə əsasən, hakim müraciətlərin [həbs qətimkan tədbiri seçilməsi üçün verilmiş] əsaslılığını yoxlamaq məqsədilə ibtidai araşdırma zamanı əldə olunmuş digər sənədləri (məsələn, ittihamla bağlı ifadələri, üzləşmə protokollarını), maddi sübutları tələb edərək nəzərdən keçirmək hüququna malikdir. ...

13. ... Məhkəmələrə izah edilsin ki, qanunverici həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlama müddətinin uzadılması barədə olan təqdimatlara baxılmanın maddi və prosesual əsas və qaydalarını eyni cür müəyyən etsə də, həbsdə saxlama müddətinin uzadılması şəxsin azadlıq hüququnun təqsirsizlik prezumsiyası hüququndan kənarında daha uzun müddətə məhdudlaşdırdığından məhkəmələr bu haqda təqdimatlara baxarkən diqqətli olmalı, müddətin uzadılmasının səbəb və əsaslarını yoxlamalı, öz qərarında uzatmanın zəruriliyini həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi zəruriliyindən fərqli şəkildə əsaslandırmalıdırlar.

Təqsirləndirilən şəxsin həbsdə saxlanması müddətinin uzadılması haqqında təqdimatlara baxarkən məhkəmələr əvvəllər müəyyən edilmiş müddət ərzində ibtidai araşdırmanın başa çatdırılmasının mümkünsüzlüyü haqda təqdimatın dəlillərini hərtərəfli yoxlamalıdır. Bu vaxt nəzərə almaq lazımdır ki, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə uyğun olaraq, təqsirləndirilən şəxsin barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə əsas olmuş eyni hallara əsaslanmaqla həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının 5-ci maddəsinin tələbləri baxımından şəxsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququnun pozulması kimi qiymətləndirilir.

HÜQUQ

I. ƏRİZƏNİN ƏHATƏ DAİRƏSİ

77. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1, 2, 3 və 4-cü bəndi, 6-cı Maddəsinin 2-ci bəndi, 13, 14-cü və 18-ci Maddəsi üzrə cavabdeh Hökumətlə sözü gedən ərizə haqqında 2013-cü il aprelin 8-də kommunikasiya başlanmışdır. Hər iki tərəf öz müşahidələrini təqdim edəndən sonra, 2013-cü il sentyabrın 18-də, ərizəçi işə aid faktiki yeniliklər haqqında təzə təqdimatlar verdi (onların özəti yuxarıdakı 40-55-ci və 62-67-ci bəndlərdədir) və həmin faktiki yeniliklər nəzərə alınmaqla özünün ilkin şikayətlərinə dair işləmələr irəli sürdü. Bu təqdimat və işləmələr cavabdeh Hökumətə ötürüldü, o isə onlara dair şərhlərini təqdim etdi.
78. Ümumi bir qayda olaraq, ərizənin Hökumətə kommunikasiya edilməsindən sonra Məhkəmə hər hansı yeni mətləbləri araşdırmır - həmin yeni mətləblər ərizəçinin Məhkəməyə göndərdiyi ilkin şikayətlərinə dair işləmə deyilsə (bax *Fərhad Əliyev*, yuxarıda göstərilən iş, § 104 və ordakı başqa istinadlar). Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçinin ilkin ərizəsi onun həbsinə və həbsdə qalmasına aid Konvensiyanın yuxarıda göstərilən maddələri üzrə bir çox şikayətləri özündə daşıyırdı. Onun sonrakı təqdimatları Hökumətə kommunikasiya edilmiş ilkin ərizənin ünvanlamadığı hər hansı yeni mətləb təşkil etmirdi. Təqdimatlar, eyni prosessual iş çərçivəsində ərizəçinin həbsinin davamına dair yeni prosessual faktlara, eləcə də ərizəçinin ilkin ərizədə şikayət edərək həbsin davamına bağlılığını iddia etdiyi digər hallarda yeniliklərə aid idi (prezident seçkilərində ərizəçinin namizəd qismində iştirak niyyəti kimi). Hər hansı yeni şikayət verilməyib. Özünün ilkin şikayətlərindəkilərə aid faktiki yeniliklər kontekstində ərizəçinin işləmələr təqdim elədiyinə görə, cavabdeh

Hökumətə onlara dair əlavə mülahizələr irəli sürmək imkanı verildi və o, həmin imkandan istifadə etdi.

79. Müvafiq olaraq, ərizəçinin sonrakı təqdimatlarında təsvir edilmiş hadisələr bu işin əhatə dairəsinə düşür. Beləliklə, Məhkəmə, ona çatdırılmış bütün aidiyyəti faktiki məlumatları nəzərə almaqla və ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbirinin ən son olaraq Nəsimi Rayon Məhkəməsi tərəfindən 2013-cü il avqustun 20-də saxlanması haqqında qərara qədər baş verən hadisələri əhatə etməklə ərizəçinin məhkəməyədək dövr ərzində həbsdə qalmasına aid şikayətlərini araşdıracaq.

II. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 1(C) VƏ 3-CÜ BƏNDLƏRİNİN POZULMASI HAQQINDA İDDİA

80. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1(c) və 3-cü bəndlərinə söykənərək, ərizəçi, cinayət əməlinin törətməsinə dair "əsaslı şübhə"siz həbs olunması və həbsdə saxlanması haqda şikayətlənib. Ərizəçi, onun həbsinin davamlı hal almasını əsaslandıracaq aidiyyəti və yetərli səbəblərin yerli məhkəmələr tərəfindən ortaya qoya bilməməsindən də şikayətlənib. O, həmçinin 2013-cü il fevralın 4-də saat 11:10-dan 19:00-dək qanunsuz şəkildə və özbaşına qaydada azadlıqdan məhrum edilməsindən şikayətlənib. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1(c) və 3-cü bəndlərində aşağıdakılar deyilir:

1. Hər kəsin azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır. Heç kəs qanunla müəyyən olunmuş aşağıdakı hallardan və qaydadan başqa, azadlıqdan məhrum edilə bilməz:

c) hüquq pozuntusunun törədilməsində əsaslı şübhə ilə bağlı şəxsin səlahiyyətli məhkəmə orqanı qarşısında durmasından irəli gələn və ya onun tərəfindən törədilən hüquq pozuntusunun yaxud törətdikdən sonra onun gizlənməsinin qarşısını almaq üçün kifayət qədər zəruri əsaslar olduğunun hesab edildiyi hallarda şəxsin qanuni tutulması və ya həbsə alınması;

3. Bu maddənin I bəndinin "c" yarım bəndinə müvafiq olaraq tutulmuş və ya həbsə alınmış hər kəs dərhal hakimin və ya qanunla məhkəmə hakimiyyətini həyata keçirmək səlahiyyəti verilmiş digər vəzifəli şəxsin yanına gətirilir və ağılabatan müddət ərzində məhkəmə araşdırması və ya məhkəməyə qədər azad edilmək hüququna malikdir. Azad edilmək məhkəməyə gəlmə təminatlarının təqdim edilməsi ilə şərtləndirilə bilər.

A. Məqbulluq

81. Məhkəmə, Konvensiyanın 35-ci Maddəsinin 3 (a) bəndinin anlamı daxilində bu şikayətin aşkar şəkildə əsassız olmadığını düşünür. Onun qeyri-məqbul elan edilməsi üçün hər hansı başqa əsas da müəyyən edilmədi. Odur ki, o, məqbul elan edilməlidir.

B. Məzmun

1. Tərəflərin təqdimatları

(a) Hökumət

82. Hökumət deyir ki, ərizəçinin iddiasına baxmayaraq, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin tələblərindən heç biri pozulmayıb və iş materiallarında heç nə bunun əksini sübut etmir. Məhkəmələr prokurorluğun verdiyi materialları lazım olduğu kimi araşdırıb.

(b) Ərizəçi

83. Ərizəçinin dediyinə görə, 2013-cü il fevralın 4-də onunla aparılan polis dindirmələri arasındakı fasilələrdə ona Baş Prokurorluğun Aöir Cinayətlər İdarəsini tərk etməyə icazə verilməyib. O, iddia edir ki, İdarənin ofisinə saat 11:10-da gələndən sonra *de facto* qaydada, həbs rəsmiləşdirilmədən azadlıqdan məhrum edilib. Bu səbəbə, onun 2013-cü il fevralın 4-də 11:10-dan saat 19:00-dək saxlanması (ona qarşı həbs qətimkan qərarı verilən anadək) “qanunsuz” olub.

84. Ərizəçi iddia edirdi ki, ona qarşı ittihamların heç bir əsası yoxdur və onun təqibi və saxlanması məqsədlə hakimiyyətin attığı bütün addımlar özbaşınalıqdır və siyasi motivlidir. Prokurorluq orqanlarında onun cinayət əməli törətməsinə “əsaslı şübhələr” yarada biləcək hər hansı obyektiv dəlil ya da məlumat olmayıb.

85. O, qeyd edirdi ki, onun məhkəməyədək həbsinə dair qərar verən birinci və apellyasiya səviyyəli məhkəmələrdən hər birinin gördüyü aidiyyəti sənədlər yalnız həbs qətimkan tədbirinin tətbiqini ya da onun uzadılmasını yazılı şəkildə istəyən prokurorluğun qısa vəsatətlərindən ibarət olub. Prokurorluqdakı cinayət işi həbs qətimkan tədbirinin seçilməsinə ya da uzadılmasına qərar verən məhkəmələrə heç vaxt təqdim olunmayıb, nə də həmin məhkəmələrin özü tərəfindən istənilməyib. Nəticə etibarilə, ona qarşı əsaslı şübhələrin olub-olmadığını məhkəmələr faktiki heç vaxt yoxlamayıb, hansı ki, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1 (c) bəndilə bu tələb olunur. Bu haqda ərizəçi təkrar-təkrar prokurorluq rəsmilərinə və hakimlərə şikayətlənsə də onun şikayətlərinə ya fikir verilməyib ya da müdafiə tərəfinə deyilib ki, ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan qərarını seçməkdə olan hakimə cinayət işini göstərməyə ehtiyac yoxdur.

Hətta bu mövzuda müdafiənin şifahi dinləmələr zamanı ortaya qoyduğu suallar və arqumentlər, eləcə də prokurorluğun cavabları ya da cavab verə bilməməsi məhkəmə dinləmələrinin protokollarına daxil edilməyib – müdafiə, müvafiq rəsmi xahişlə bunu istəsə də.

86. Bundan başqa, ərizəçi bildirdi ki, ölkədaxili məhkəmələr onun həbsdə qalmasını əsaslandırma biləcək aidiyyəti və yetərli səbəb gətirə bilməyib. Məhkəmələr öz qərarlarında qeyd ediblər ki, ərizəçinin qaçıb gizlənməsi təhlükəsi vardır və bu zaman ancaq ittihamın ağırlığına və mümkün hökmün ciddiliyinə söykənilər, ərizəçinin xasiyyəti, məşğuliyyəti, ailə bağları, yaşayış yeri, cinayətkarlıq baxımından təmiz keçmiş, aidiyyəti amilləri nəzərdən keçirməyib. Oxşar tərzdə, onun istintaqı əngəlləyə biləcəyi haqda gəlinən nəticə hər hansı aidiyyəti faktlara baxışa əsaslanmayıb.

2. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

87. Məhkəmə bir daha vurğulayır ki, əsaslı şübhə səbəbilə həyata keçirilən həbsin 5-ci Maddənin 1(c) bəndinə uyğun şəkildə əsaslandırılmış sayılması üçün, ittiham irəli sürülməsinə kifayət edən dəlil-sübutların polis tərəfindən əldə etməsinə ehtiyac yoxdur – nə həbs anında, nə də ərizəçi artıq həbsdə saxlandığı vaxtda (bax *Brogan və digərləri Birləşmiş Krallığa qarşı*, 29 noyabr 1988, § 53, A seriyası №145–B). Nə də saxlanılmış şəxsə qarşı ittihamın sürülməsinə ya da onun məhkəməyə çıxarılmasına mütləq ehtiyac var. Dindirilmə məqsədilə saxlamanın məqsədi saxlamaya əsas vermiş şübhələrin təsdiqlənməsi ya da dayandırılması vasitəsilə cinayət istintaqını irəli aparmaqdan ibarətdir. Beləliklə, hökmü, hətta cinayət istintaqının növbəti mərhələsində zəruri olan ittihamı əsaslandıracaq faktlarla şübhə yaradan faktların eyni səviyyədə olmasına ehtiyac yoxdur (bax *Murray Birləşmiş Krallığa qarşı*, 28 dekabr 1994, § 55, № 300 – A).
88. Lakin şübhənin əsaslı olmasına dair tələb özbaşına həbs və saxlanmaya qarşı müdafiə mexanizminin vacib hissəsini təşkil edir. Şübhənin yaxşı məram daşıyıcısında yaranması faktı yetərli deyil. “Əsaslı şübhə” sözləri obyektiv müşahidəçidə sözü gedən şəxsin cinayət əməli törətmiş ola bilməsinə dair qənaət yaradan faktların ya da məlumatın mövcudluğu anlamına gəlir. Nəyin “əsaslı” olması isə bütün aidiyyəti hallardan asılıdır (bax *Fox, Campbell və Hartley Birləşmiş Krallığa qarşı*, 30 avqust 1990, § 32, A seriyası, № 182). Azadlıqdan məhrum etmənin müddəti də tələb olunan şübhə səviyyəsindən asılı ola bilər (bax *Murray*, yuxarıda istinad edilən, § 56).
89. Şübhənin “əsaslılığını” qiymətləndirərkən, Məhkəməyə 5-ci Maddənin 1 (c) bəndinə yüklənmiş müdafiə mexanizminin aparıcı tərkibinə tam yerin verilib-verilməməsini müəyyənləşdirmək

imkanı yaradılmalıdır. Nəticə etibarlı ilə, cavabdeh Hökumət, sözü gedən həbs olunmuş şəxsin ona aid edilən cinayət əməlinin törətmiş ola bilməsinə dair əsaslı şübhələrin yarandığı qanəedici və ən azından bir qədər fakt və məlumatla Məhkəməni təmin etməlidir (bax *Fox, Campbell və Hartley*, yuxarıda istinad edilən, §34).

90. Məhkəmə qeyd edir ki, bu işdə ərizəçi, bütün saxlanma müddəti ərzində, yəni həbsdən sonrakı ilkin dövr və məhkəmə qərarları ilə həbs qətimkan tədbirinin uzadıldığı sonrakı dövrlərdə ona qarşı “əsaslı” şübhənin olmamasından şikayət edib. Bu baxımdan Məhkəmə təkrar vurğulayır ki, həbs olunmuş şəxsin cinayət əməli törətdiyinə dair əsaslı şübhənin daimi mövcudluğu davamlı saxlanmanın qanuniliyinə qoyulan tələbdir (bax çoxsaylı digər nümunələrlə yanaşı *Stögmüller Avstriyaya qarşı*, 10 noyabr 1969, s.40, § 4, A seriyası № 9 və *McKay Birləşmiş Krallığa qarşı* (GC), № 543/03, § 44, AİHM 2006-X). Müvafiq olaraq, əsaslı şübhə həm həbs və ilkin saxlanma dövründə mövcud olmalıdır, həm də uzadılmış saxlanma hallarında mütləq göstərilməlidir ki, şübhə mövcudluğunu davam etmiş və bütün saxlanma müddəti ərzində “əsaslı” olaraq qalmışdır.
91. Bu işdə, Baş Prokurorluğun və Daxili işlər Nazirliyinin birgə açıqlamasına, eləcə də ərizəçiyə qarşı irəli sürülmüş rəsmi ittihama əsasən, ərizəçi, İsmayılı şəhər sakinlərini mərkəzi küçələri bağlamağa, nəqliyyatın axınına pozmağa, polis qanuni tələblərinə tabe olmamağa, polisə qarşı zor işlətməyə, dövlət orqanlarının və özəl müəssisələrin normal fəaliyyətini pozmağa çağırmaqla İsmayılı şəhərində ictimai qaydanı pozan əməllərin təşkilində şübhəli bilinirdi. Ərizəçiyə əvvəlcə Cinayət Məcəlləsinin 233-cü və 315.2-ci maddələrinə əsasən müvafiq olaraq “ictimai asayişin pozulmasının təşkili” və “polisə müqavimət” ittihamı irəli sürülmüşdü. Sonra, faktların təsvirini dəyişmədən, 233-cü Maddəyə əsasən irəli sürülən ittiham Cinayət Məcəlləsinin 220.1-ci Maddəsilə nəzərdə tutulan daha ağır ittihamla (“kütləvi iğtişas”) əvəz edildi.
92. Ərizəçiyə qarşı şübhənin “əsaslı” olmasını göstərən hər hansı obyektiv məlumatın mövcud olduğu qənaətinə gəlmək üçün Məhkəmə, bütün aidiyyəti hallara baxmalıdır. Bu baxımdan, Məhkəmə, ərizəçinin müxalif siyasətçi olduğunu, bu qismdə qarşıdan gələn prezident seçkilərinə gedən yolda indiki Hökuməti tənqid etmə tarixçəsinə malik olduğunu, bəzi parlament üzvlərinin onu məhkəmə ilə hədələdiyini, həbsindən qabaq bloqunda dərc etdiyi qaynaqlı məlumatla İsmayılıda baş verənlərin rəsmi Hökumət versiyasının doğru olmadığını ya da təhrif olunduğunu göstərdiyini və rəsmi versiyanın ört-basdır cəhdi olması haqda açıq şəkildə fikir irəli sürdüyünü vacib sayır.

93. Bu fonda prokurorluq ərizəçini xalis mənada aşağıdakıları etməkdə təqsirləndirib: o, artıq baş vermiş ani və qeyri-mütəşəkkil “xuliqanlıq aktları”ndan bir gün sonra İsmayılıya gəlib, iki saat (yəni şəhərdə keçirdiyi toplam vaxt) ərzində vəziyyəti əhəmiyyətli dərəcədə öz nəzarətinə ala bilib, davam edən qeyri-mütəşəkkil iğtişəşləri “mütəşəkkil pozuculuq əməlləri”nə çevirib, əvvəllər tanımadığı və onun müdaxiləsi olmadan artıq toplanmış etirazçılar üzərində özünü başçı kimi təsbit edib və onların bundan sonrakı pozuculuq əməllərinin birbaşa səbəbkarına çevrilib.
94. Məhkəmə qeyd edir ki, ümumi qayda olaraq, “əsaslı şübhə”nin mövcudluğuna dair problemlər ortaya faktlar səviyyəsində çıxır. Onda sual ondan ibarət olur ki, sözü gedən faktların həqiqətən baş verdiyinə, yəni “əsaslı şübhə”ni yaradan obyektiv elementlərə həbs və həbsdə saxlanma söykənirmi? (bax *Wtoch Polşaya qarşı* №27785/95, § 105 ECHR 2000-XI). Bu işin çox özəl konteksti faktların yüksək səviyyə ayırd edilməsinə çağırır. Bu Məhkəmənin vəzifəsi, ərizəçiyə cinayət təqibi orqanları tərəfindən aid edilən əməllərin ərizəçinin bəlkə də törətmiş olduğuna obyektiv müşahidəçini əsaslı formada inandıra biləcək yetərincə obyektiv elementlərin mövcudluğunu yoxlamaqdan ibarətdir.
95. Bununla bağlı ərizəçi deyir ki, ona qarşı irəli sürülmüş ittihama aid cinayət əməllərindən hər hansı birisinin onun törətməsinə dair dəlil-sübut mövcud olmayıb. O, davamlı olaraq həm ölkədaxili səviyyədə, həm də Məhkəmədə iddia edirdi ki, bu növdə hər hansı dəlil-sübutu prokurorluq nə ölkədaxili məhkəmələrdə nə də başqa yerdə gətirə bilməyib. Məhkəmə təkrar vurğulayır ki, Hökumət bu mövzuda susmuşdur və ərizəçinin bununla bağlı təkidinə qarşı heç bir konkret arqument təqdim etməmişdir.
96. Özəlliklə, Məhkəmə qeyd edir ki, prokurorluğun rəsmi sənədlərində ərizəçini o sənədlərdə təsvir olunan əməllərin törətməsində şübhəli bilməyə və həmin cinayət əməllərinə görə onu ittiham etməyə əsas verən hər hansı şahid ifadələrinin və hər hansı məlumatın adı çəkilmir. Ərizəçiyə qarşı həbs qətimkan tədbirinin seçilməsini nəzərdən keçirən məhkəmələrə belə ifadələr ya da digər məlumat təqdim olunmayıb. Beləliklə, Məhkəmə onu müəyyən edilmiş sayır ki, “əsaslı şübhənin” mövcudluğunu yoxlayası ölkədaxili məhkəmələrə prokurorluqdakı cinayət işi nə təqdim edilmişdi, nə də bu məhkəmələr tərəfindən nəzərdən keçirilmişdi.
97. CPM-nin 447.5 maddəsindən faydalanaraq prokurorluğun əlindəki “ilkil dəlil-sübutlar”ı tələb edib nəzərdən keçirmək yolu ilə həbs qətimkan tədbiri seçilməsi haqqında cinayət təqibi orqanlarının vəsatətlərini böyük diqqətlə araşdırmağı və ittiham olunan şəxsə qarşı şübhənin olub-olmamasını yoxlamağı aşağı məhkəmələrdən tələb edən Ali Məhkəmənin 2009-cu il 3 noyabr plenumunun qərarını da Məhkəmə qeyd edir (bax yuxarıdakı 76-cı bəndə).

Lakin bu işdə həmin təlimatlar nəzərə alınmamışdır. Hər hansı xüsusi bir ifadənin, məlumatın ya da konkret şikayətin yoxluğunda həm prokurorluğun, həm də məhkəmələrin öz müvafiq sənəd və qərarlarında müəyyənləşdirilməmiş "iş materialları"na dumanlı və ümumi istinadları, ərizəçinin həbsinin və həbsdə saxlanmasının təməlini qoyan şübhənin "əsaslı" olması qənaətinə gətirə bilməz (müqayisə et *Lazorski "kemiş Yuqoslav Respublikası Makedoniya"ya qarşı № 4922, § 48, 8 oktyabr 2009-cu il*).

98. Bu Məhkəmə həmçinin qeyd edir ki, öz müşahidələrinə əlavə olaraq, Hökumət ərizəçinin R.N. və İ.M. ilə üzləşdirməsi protokollarının surətlərini təqdim etmişdir. Lakin Hökumət, o protokolları bu şikayətə nə mənada aidiyyəti olduğuna dair heç bir şərh ya da izahat vermədən təqdim etmişdir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi o protokollar ölkədaxili məhkəmələrə təqdim edilməmişdi, nə də həmin şahidlərin ad və ifadələri hər hansı bir formada prokurorluğun prosesual qərarlarında (məsələn ərizəçiyə qarşı cinayət əməllərinə görə ittihamın irəli sürülməsi qərarında), prokurorluğun ölkədaxili məhkəmələrə təqdimatlarında, ölkədaxili məhkəmələrin qərarlarında və ya məhkəmə dinləmələrinin məlum stenoqramlarında çəkilir. Bu fakt özü-özlüyündə ərizəçiyə qarşı şübhələrin əsaslılığını qiymətləndirərkən həmin dəlil-sübutu qeyri-məqbul edir - sözü gedən ifadələrin bu işdəki roluna dair Hökumətin heç bir faktiki şərh vermədiyini də nəzərə almaqla.
99. Yuxarıdakı səbəblərdən, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin həbsini əsaslandırma biləcək şübhənin yaranmasına xidmət edən hər hansı konkret fakt və ya məlumat məhkəmə öncəsi prosesual addımlar vaxtı qeyd ya da təqdim edilməyib, R.N. və İ.M.-in Məhkəməyə yalnız sonradan təqdim edilən ifadələrinin isə belə fakt ya da məlumat təşkil etməsi göstərilməmişdir. Bundan başqa, ərizəçinin həbsindən sonra və onun bu işə aid bütün həbsdə saxlanma dövrü ərzində hakimiyyətin belə təbiətli yeni məlumat ya da ifadə əldə etdiyi də göstərilməmişdir.
100. Bu Məhkəmə, ərizəçinin işinin sonda məhkəməyə aparıldığıнын fərqiindədir (həmin məhkəməninin gedişi dövründə ərizəçinin həbsinin davam etdirilməsi və məhkəmə dinləmələrinin özü haqda hələ Məhkəməyə şikayət verməyib). Lakin bu, hazırki şikayətlə bağlı Məhkəmənin gəldiyi nəticəyə təsirsizdir, çünki ondan istənilən, məhkəmə öncəsi dövrdə ərizəçinin azadlıqdan məhrum edilməsinin aidiyyəti vaxtda mövcud olmuş məlumat və faktlar bağlantısında əsaslı olub-olmamasının müəyyən edilməsi idi. Bu baxımdan, yuxarıdakı təhlilə istinad edərək Məhkəmə müəyyən etdi ki, ona təqdim olunmuş material, şəxsin həbsinə və davamlı şəkildə həbsdə saxlanmasına səbəb olan şübhənin əsaslılığına dair Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1 (c) bəndində qoyulmuş minimum standartda uyğun deyil. Müvafiq olaraq,

Məhkəmənin baxdığı bu işə aid dövr ərzində ərizəçinin cinayət əməli törətdiyinə “əsaslı şübhə”nin olması səbəbilə azadlıqdan məhrum edilməsi qənaətbəxş bir tərzdə göstərilmədi.

101. Beləliklə, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1 (c) bəndi pozulmuşdur.
102. Yuxarıda müəyyən ediləni nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçinin 2013-cü il fevralın 4-də saat 11:00-dan 19:00-dək iddia edildiyi kimi azadlıqdan məhrum olunmasının Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi baxımından “qanunsuz” olub-olmamasını ayrıca araşdırmağa ehtiyac yoxdur. Yuxarıda müəyyən edilən, ərizəçinin davamlı şəkildə həbsdə saxlanması üçün ölkədaxili məhkəmələrin göstərdiyi səbəblərin Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 3-cü bəndində tələb olunan kimi “aidiyyatı və yetərli” olmasının araşdırılmasını da lüzumsuz edir. Odur ki, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 3-cü bəndinə aid hər hansı məsələlərin yoxlanılmasını Məhkəmə gərəksiz hesab edir.

III. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 2-Cİ BƏNDİNİN POZULMASI İDDİASI

103. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 2-ci bəndinə söykənərək ərizəçi, 2013-cü il fevralın 4-də saat 11:10-dan 19:00-dək həbs edilməsinin səbəbləri haqqında məlumatlandırılmamasından şikayətlənib. 5-ci Maddənin 2-ci bəndində aşağıdakılar deyilir:

“Tutulmuş hər bir kəsə ona aydın olan dildə onun tutulmasının səbəbləri və ona qarşı irəli sürülən istənilən ittiham barədə dərhal məlumat verilir.”

104. Hökumət deyir ki, ərizəçi 2013-cü il fevralın 4-də saat 13:05-də, ona qarşı irəli sürülən ittihamlar haqqında məlumatlandırılmışdır.
105. Ərizəçi şikayətində təkid edir.
106. 5-ci Maddənin 2-ci bəndi həbs olunmuş hər şəxsin nəyə görə azadlıqdan məhrum edildiyini bilməsini təmin edəcək ibtidai müdafiə mexanizmini özündə daşıyır. Həbs olunan hər şəxsə onun anlaya biləcəyi sadə, qeyri-texniki dildə həbsinin xalis hüquqi və faktlara aid səbəbləri deyilməlidir. Baxmayaraq ki, bu məlumat “tezliklə” çatdırılmalıdır, həbs anında həbs edən əməkdaş tərəfindən onun bütün məzmununun həbs edilən şəxsə çatdırılmasına ehtiyac yoxdur. Çatdırılan məlumatın məzmunu və sürəti yetərlilik baxımından hər ayrı bir halda onun xüsusi cizgilərinə əsasən dəyərləndirilməlidir. Şəxs, cinayət əməli törətməkdə şübhəli bilindiyinə görə həbs olunanda, 5-ci Maddənin 2-ci bəndi zəruri məlumatın nə xüsusi formaya salınmasını, nə də həbs edilən şəxsə qarşı irəli sürülən ittihamların tam siyahısını

özündə daşmasını tələb edir (bax *Saadi Böyük Britaniyaya qarşı*, № 13229/03, § 51, 11 iyul 2006-cı il, oradan edilən başqa istinadlarla).

107. Hazırki işdə, ona aid hallardan və mövcud sənədlərdən aydındır ki, həbsinin xalis səbəbləri ərizəçiyə məlum idi – 2013-cü il yanvarın 29-da, həbsdən əvvəl onunla aparılan polis dindirilməsindən və 2013-cü il fevralın 4-də, yəni həbs günündə. Bundan başqa, 2013-cü il fevralın 4-də saat 15:24-də ittihamların qısa təsviri və siyahısını özünə daxil edən ittiham qərarı ona verilmişdi. Həmin vaxt o özü də, onun vəkili də imza qoyaraq qərarın surətini aldıqlarını təsdiqlədilər. Belə hallarda Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi həbsinin səbəbi və ona qarşı irəli sürülən ittiham haqqında tezliklə məlumatlandırılmışdı.
108. Beləliklə, bu şikayət, aşkar şəkildə əsassızdır və Konvensiyanın 35-ci Maddəsinin 3-cü və 4-cü bəndlərinə uyğun olaraq rədd edilməlidir.

IV. KONVENSIYANIN 5-Cİ MADDƏSİNİN 4-CÜ BƏNDİNİN POZULMASI İDDİASI

109. Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 4-cü bəndinə söykənərək ərizəçi, onun sərbəst buraxılmasına dair müdafiə arqumentlərinin ölkədaxili məhkəmələr tərəfindən lazımınca qiymətləndirilməməsindən şikayətlənib. 5-ci Maddənin 4-cü bəndində aşağıdakılar deyilir:

“Tutulma və ya həbsə alınma nəticəsində azadlıqdan məhrum edilmiş hər kəs onun həbsə alınmasının qanuniliyinə məhkəmə tərəfindən təxirə salınmadan baxılması hüququna və əgər onun həbsi məhkəmə tərəfindən qanunsuz hesab edilibsə, azad edilmək hüququna malikdir.”

A. Məqbulluq

110. Məhkəmə, Konvensiyanın 35-ci Maddəsinin 3(a) bəndinin anlamı daxilində bu şikayətin aşkar şəkildə əsassız olmadığını düşünür. Onun qeyri-məqbul elan edilməsi üçün hər hansı başqa əsas da müəyyən edilmədi. Odur ki, o, məqbul elan edilməlidir.

B. Məzmun

111. Hökumət deyir ki, məhkəməyədək həbsinin qanuniliyini mübahisələndirmək üçün ərizəçi tərəfindən istifadə edilən prosedur Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 4-cü bəndinə uyğundur və “iş materiallarında heç nə bunun əksini sübut eləmir”.

112. Ərizəçi şikayətində təkid edir və bildirir ki, məhkəmələr qarşısında təkrar-təkrar özünün həbsdə saxlanmasına qarşı qoyduğu aidiyyatı arqumetnlərin heç birinə məhkəmələr cavab verə bilməyiblər.
113. Bu Məhkəmə təkrar vurğulayır ki, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 4-cü bəndi həbs edilmiş ya da saxlanılmış şəxslərə onların azadlıqdan məhrum edilməsinin Konvensiya anlamında “qanuniliyi” üçün həlledici olan prosessual və məzmun şərtlərinin araşdırılması haqqını tanıyır. Bu, o deməkdir ki, səlahiyyətli məhkəmə təkcə ölkədaxili qanunların prosessual tələblərinə uyğunluğu deyil, həm də həbsin təməlinə duran şübhənin əsaslı olub-olmamasını və həbsin eləcə də onunla bağlı sonrakı saxlanmanın məqsədinin legitimliyini yoxlamalıdır (bax *Brogan və digərləri*, yuxarıda istinad olub, § 65 və *Butkevicius Litvaya qarşı* № 48297/99, § 43, AİHM 2002-II (seçmələr)).
114. 5-ci Maddənin 4-cü bəndindəki prosessual ədalətlik tələbi, kontekst, fakt və hallara diqqət verilmədən tətbiq ediləcək təkformalı, dəyişməz standart müəyyənləşdirmir. Baxmayaraq ki, 5-ci Maddənin 4-cü bəndinə aid prosessual addıma 6-cı Maddədəki cinayət və mülki proseslər üçün tələb olunanlarla eyni təminatların tətbiqinə heç də həmişə ehtiyac yoxdur, belə addım ədalət məhkəməsi səciyyəli olmalı və sözügedən azadlıqdan məhrum etmə halına uyğun olan təminatları özündə daşmalıdır. Beləliklə, prosessual addımlar rəqabətli olmalı və tərəflər arasında daim “qolların bərabərliyi”ni təmin etməlidir (bax *A. və digərləri Birləşmiş Krallığa qarşı* [GC], № 3455/05, §§ 203-204, AİHM 2009, oradakı digər istinadlarla). Bundan başqa, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 4-cü bəndi həbs edilmiş şəxsin təqdimatlarında göstərilən hər arqumentə cavab vermək məcburiyyətini hakimin üzərinə qoymasa da, məhkəməyədək həbsdə saxlanmaya qarşı verilən təqdimatlara baxan hakim, həbsdə olan şəxsin istinad etdiyi və azadlıqdan məhrum etmənin Konvensiya çərçivəsində “qanuniliyi” üçün mühüm olan halların mövcudluğuna şübhə yarada biləcək konkret faktları nəzərə almağa borcludur (bax *Niledova Bolqarıstana qarşı* [GC], № 31195/96, §61, AİHM 1999-II).
115. 5-ci Maddənin 4-cü bəndi həbsin qətimkan tədbirini seçən ya da onu uzadan məhkəmə qərarından apellyasiya şikayəti vermək haqqına təminat vermir və Dövlətləri, sərbəst buraxılma haqda vəsatətlərin baxılması üçün ikinci səviyyəli məhkəmə qurmağa məcbur etmir, lakin ən azı bir məhkəmə səviyyəsində müdaxilə 5-ci Maddənin 4-cü bəndindəki təminatlara uyğun olmalıdır (bax *Fərhad Əliyev*, yuxarıda istinad olunan, §204, oradakı digər istinadlarla). Hazırki iş gəldikdə, ərizəçinin həbs edilməsi və həbsdə saxlanması məsələsinə, eləcə də onun sərbəst buraxılması haqda vəsatətlərinə hər biri ayrı-ayrılıqda ikipilləli məhkəmələrdə

- birinci pillə Nəsimi Rayon Məhkəməsi və apellyasiya pilləsi olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsi olmaqla - baxılmışdı.

116. Bu Məhkəmənin təkrar şəkildə müşahidə etdiyi kimi, hazırki işdə ölkədaxili məhkəmələr, ərizəçinin həbsinin təməlinə duran şübhələrin əsaslılığını yoxlamayıblar və buna dair ərizəçinin təqdimatlarına təkrar şəkildə fikir verməyiblər. Məhkəmələr, ərizəçinin yazılı təqdimatlarında göstərilmiş konkret arqumentlərə cavab verməyib, halbuki, o, həbsinin təməllərinə qarşı işə aid çoxsaylı faktiki hallarla çıxış etmişdi (bax yuxarıdakı 31, 34, 40, 45, 47, 48 və 51-53-cü bəndlər).
117. Bu Məhkəmə təəssüflənir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi bir dəfə, 2013-cü il fevralın 8-də, ərizəçinin arqumentlərinə baxmamaq qərarını bu Məhkəmənin başqa qərarından bir cümləni açıq-aydın yanlış kontekstə qoyub istinad etməklə əsaslandırmağa cəhd göstərmiş (bax yuxarıdakı 38-39-cu bəndlərə). Xüsusən də o, *Van de Hurk* qərarına istinad etmişdir (yuxarıda istinad var), hansı ki, Konvensiyanın 6-cı Maddəsinə dair şikayətə aid idi və hazırki işdən fərqli olaraq, 5-ci Maddəyə ya da məhkəməyəqədər həbsin prosessual addımlarına aid deyildi. Bu Məhkəmə bir daha vurğulayır ki, əksinə, onun qərarlarında təyin edilmiş və hazırki qərarada özətləndirilmiş bütün müvafiq prinsiplər ölkədaxili məhkəmələrdən ərizəçinin arqumentlərinə cavab verməyi tələb edirdi.
118. Bu işə dair bütün qərarlarında ölkədaxili məhkəmələr prokurorluğun yazılı təqdimatlarını köçürməklə və ərizəçinin şikayətlərini əsassız kimi rədd etmək üçün qısa dumanlı stereotip formulardan istifadə etməklə özlərini məhdudlaşdırmışdılar. Xalis mənada, ölkədaxili məhkəmələr öz rolunu prokurorluğun vəsatətlərinin sadəcə avtomatik təsdiqləyicisi rolu ilə məhdudlaşdırmışlar və demək olmaz ki, onlar, ərizəçinin həbsinin “qanuniliyi”ni həqiqətən yoxlamışdılar. Bu təkcə 5-ci Maddənin 4-cü bəndinin tələblərinə deyil, Ali Məhkəmənin Plenumu tərəfindən izah olunmuş və aydınlaşdırılmış ölkədaxili qanunların tələblərinə də ziddir (bax yuxarıdakı 75-76-cı bəndlərə).
119. Bura qədər davam edən mülahizələr kifayət edir ki, Məhkəmə, ərizəçinin həbsinin qanuniliyinə layiqli məhkəmə araşdırılmasının tətbiq edilmədiyi qənaətinə gəlsin. Beləliklə, Konevensiyanın 5-ci Maddəsinin 4-cü bəndinin pozulması halı baş vermişdir.

V. KONVENSIYANIN 6-CI MADDƏSİNİN 2-Cİ BƏNDİNİN POZULMASI İDDİASI

120. Konvensiyanın 6-cı Maddəsinin 2-ci bəndinə söykənərək ərizəçi, Baş Prokurorluq və Daxili İşlər Nazirliyinin 29 yanvar 2013-cü il tarixli birgə mətbuat açıqlamasının (bax yuxarıdakı 14-cü bəndə) onun təqsirsizlik prezumsiyasını pozduğu haqda

şikayətlənib. Konvensiyanın 6-cı Maddəsinin 2-ci bəndində aşağıdakı deyilir:

“Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs onun təqsiri qanun əsasında sübut edilənədək təqsirsiz hesab edilir.”

A. Məqbulluq

121. Bu Məhkəmə qeyd edir ki, mübahisələndirilən açıqlama 2013-cü il yanvarın 29-da, yəni ərizəçinin 4 fevral 2013-cü il tarixinədə həbs və rəsmən ittiham edilməsindən öncə ictimaiyyətə yayılıb. Lakin aydındır ki, açıqlamada edilən mülahizələr İsmayılı hadisələrilə əlaqədar ərizəçiyə və digər şəxslərə qarşı rəsmən başlanılan cinayət istintaqına birbaşa bağlı idi (müqayisə et *Allenet de Ribemont Fransaya qarşı*, 10 fevral 1995, § 37, A seriyası №308). Odur ki, Məhkəmə, Konvensiyanın 6-cı Maddəsinin 2-ci bəndinin bu işə aidiyyəti olması qənaətinə gəlib, Hökumət isə buna qarşı çıxmayıb.
122. Bu Məhkəmə həm də qeyd edir ki, hazırki şikayət Konvensiyanın 35-ci Maddəsinin 3 (a) bəndi anlamında aşkar şəkildə əsassız deyil və hər hansı digər səbəbə görə qeyri-məqbul deyil. Odur ki, o, məqbul elan edilməlidir.

B. Məzmun

1. Tərəflərin təqdimatları

123. Hökumət deyir ki, Baş Prokurorluq və Daxili İşlər Nazirliyinin birgə mətbuat açıqlamasının məqsədi ictimaiyyətə istintaqın gedişi haqqında məlumat verməkdən və onun haqqında qeyri-dəqiq və təhrif olunmuş məlumatın yayılmasına qarşı çıxmaqdan ibarət idi. Onların sözlərinə görə açıqlama ərizəçini cinayətkar kimi təqdim etmir.
124. Ərizəçi deyir ki, mübahisələndirilən açıqlama ərizəçini təqsirinin bəyan olunması anlamına gəlir və məhkəmələrdən qabaq faktlara hökm mənasında qiymət verir.

2. Bu Məhkəmənin qiymətləndirməsi

125. Bu Məhkəmə təkrar vurğulayır ki, özünün müvafiq aspektində 6-cı Maddənin 2-ci bəndi məhkəmədən öncə prosesual addımlarla yaxın bağlantıda verilən bəyanatların cinayətin məhkəmədə ədalətli baxılmasını əngəlləməsinə qarşı yönəlib. 6-cı Maddənin 2-ci bəndində bəslənən təqsirsizlik prezumsiyanı 1-ci bənddə tələb olunan ədalətli cinayət məhkəməsinin ünsürlərindən biridir (bax *Allenet de Ribemint*, yuxarıda istinad olunub, § 35). O,

qanuna müvafiq qaydada şəxsin təqsirli bilinməsindən öncə şəxsin müqəssir olması haqqında təkə tribunalın yetişməmiş rəy ilə özünü ifadə etməsini yasaqlamır (bax *Minelli İsveçrəyə qarşı*, 25 mart 1983, § 38, A seriyası №62), həm də digər dövlət rəsmilərinin davam edən cinayət istintaqları haqqında verilən açıqlamaları əhatə edir, əgər həmin açıqlamalar, ictimaiyyəti şəxsin müqəssir olması fikrinə yönəldir və faktların səlahiyyətli məhkəmə orqanları tərəfindən qiymətləndirilməsini qabaqlayır (bax *Allenet de Ribemint*, yuxarıda istinad olunan, §41 və *Dektaras Litvaya qarşı*, №42095/98, §§41-43, AİHM 2000-X). Bu Məhkəmə vurğulayır ki, 6-cı Maddənin 2-ci bəndi davam edən cinayət istintaqları haqqında ictimaiyyəti məlumatlandırmaq işindən hakimiyyəti çəkəndirməz, ancaq o tələb edir ki, təqsirsizlik prezumsiyasına hörmət edilirsə, onda hakimiyyət bu məlumatlandırmanı bütün gərəklə düşüncə və hallara diqqətlə yerinə yetirilməlidir (bax *Allenet de Ribemont*, yuxarıda istinad olunan, §38).

126. Bu Məhkəmənin davamlı olaraq yanaşması ondan ibarət olub ki, əgər bir şəxsin qanuna müvafiq şəkildə təqsirliliyi sübut olunana qədər məhkəmə qərarı ya da dövlət rəsmisinin açıqlaması cinayət əməlinə təqsirləndirilən o şəxsin müqəssir olması haqda rəyi əks elətdirirsə, onda təqsirsizlik prezumsiyası pozulmuş sayılmalıdır. Hətta hər hansı rəsmi hal yoxdursa, ittiham olunan şəxsin məhkəmə ya da dövlət rəsmisi tərəfindən müqəssir kimi görülməsinə işarə edən hər hansı mülahizənin mövcudluğu yetərlidir. Hansısa şəxsin sadəcə olaraq cinayət törətməkdə şübhəli bilinməsi və sözü gedən cinayətin, son hökmün yoxluğunda, bir adam tərəfindən törədildiyi haqda açıqlamalar arasında fundamental fərq qoyulmalıdır. Bu Məhkəmə, konkret bir cinayət əməlinin törədilməsinə dair şəxs üzərində məhkəmə qurularaq onun təqsiri sübuta yetməyənədək dövlət rəsmilərinin bəyanatlarında istifadə edəcəkləri söz seçiminin əhəmiyyətini dəfələrlə vurğulamışdır (bax *Khuzhin və digərləri Rusiyaya qarşı*, №13470/02, §94, 23 oktyabr 2008, ordakı digər istinadlarla). Dövlət rəsmisinin bəyanatının təqsirsizlik prezumsiyasını pozub-pozmadığını mübahisələndirilən bəyanatın verildiyi konkret şəraitin kontekstində müəyyən edilməsi mütləq şərtədir (bax *Butkevičius*, yuxarıda istinad olunan §49).

127. Hazırki halda, mübahisələndirilən qeydlər cinayət-prosessual addımlarının öz çərçivəsində deyil, ictimaiyyət üçün nəzərdə tutulan və Baş Prokurorluqla Daxili İşlər Nazirliyinin birgə mətbuat açıqlaması içində edilmişdi. Bu Məhkəmə, nəzərə alır ki, hökumətin ona dediklərinə əsasən, mübahisələndirilən açıqlamanın məqsədi İsmayılı hadisələrlə bağlı atılan addımlar haqqında, xüsusilə də ərizəçinin bu hadisələrə qatılması dərəcəsini istintaqla müəyyənləşdirmək niyyətləri haqqında ictimaiyyəti məlumatlan-

dırmaq olmuşdur. Ərizəçinin siyasətçi olduğunu nəzərə alaraq, hakimiyyət, ona qarşı cinayət ittihamları haqqında ictimaiyyəti məlumatlandırmağı zəruri sayı bilərdi. Lakin, Məhkəmə hesab edir ki, bütövlükdə götürəndə həmin açıqlama gərəkli və aidiyyəti hallara diqqət edilməmişdir. Baxmayaraq ki, müvafiq abzasın sonunda hakimiyyət, ərizəçinin əməlləri “tam və hərtərəfli araşdırılacaq və hüquqi qiymət alacaq” deyir, eyni cümlədə ondan əvvəl işlədilərək ərizəçinin əməllərini “qanunsuz” elan edən birmənalı bəyanat bu sözləri heç edir. Bundan başqa, eyni abzasda *“aparılmış araşdırmalarla o da müəyyən edilmişdir ki, ... [ərizəçi] ... rayon sakinləri arasında polisə müqavimət göstərmək, heç kimə tabe olmamaq, nəqliyyat vasitələrinin yolunu bağlamaq kimi ictimai-siyasi sabitliyin pozulmasına yönələn çağırışlar etmiş[dir]”* deməklə, hakimiyyət əslində faktların məhkəmə tərəfindən dəyərləndirməsindən öncə hökm oxumuşdur. Mübahisələndirilən açıqlama, belə olduqda, ərizəçi qanunla müəyyən edilmiş qaydada müqəssir kimi tanınmadan onun təqsirli olduğuna ictimaiyyəti inanmağa yönəldir.

128. Beləliklə, Konvensiyanın 6-cı Maddəsinin 2-ci hissəsinin pozulması baş vermişdir.

VI. KONVENSIYANIN 13-CÜ VƏ 14-CÜ MADDƏLƏRİNİN POZULMASI İDDİASI

129. Yuxarıdakı şikayətlərlə bağlı şəkildə Konvensiyanın 13-cü və 14-cü Maddələrinə söykənərək ərizəçi, ölkədaxili çarələrin onun işində səmərəsiz olmasından və özünün siyasi səbəblərə görə ayrı-seçkiliyə məruz qalmasından şikayələnib. 13-cü Maddədə aşağıdakılar deyilir:

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları pozulan hər kəs, hətta bu pozulma rəsmi fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən törədildikdə belə, dövlət orqanları qarşısında səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə malikdir.”

14-cü Maddə də aşağıdakılar deyilir:

“Bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə cins, irq, dərinin rəngi, dil, din, siyasi və ya digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti, doğum və ya digər hər hansı əlamətlərinə görə ayrı-seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.”

130. Hökumət, Konvensiyanın həmin şərtlərinin pozulmadığını deyir. Ərizəçi öz şikayətində təkid edir.

131. Bu Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayətlər yuxarıda baxılanlara bağlıdır və ona görə eyni qaydada məqbul elan edilməlidir.

132. Lakin, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1 və 4-cü bəndlərinə, eləcə də 6-cı Maddəsinin 2-ci bəndinə dair yuxarıda gəlinən nəticələr nəzərə alınmaqla, hazırki işdə 13-cü və 14-cü Maddələrin pozulması hallarının olub-olmamasını yoxlamağa Məhkəmənin qənaətinə görə ehtiyac qalmır.

VII. KONVENSIYANIN 18-Cİ MADDƏSİNİN POZULMASI İDDİASI

133. Konvensiyanın 18-ci Maddəsinə söykənərək ərizəçi, onun haqlarının Konvensiyada nəzərdə tutulmayan səbəblərə məhdudlaşdırılmasından şikayətlənib. Özəlliklə, onun həbsi və ona qarşı cinayət-prosessual addımları basqı ölçüləri olub və onların məqsədi ərizəçini Hökumətin tənqidçisi və qarşıdan gələn prezident seçkilərində potensial ciddi namizəd olduğuna görə “kənərləşdirmə”, eləcə də digər şəxsləri Hökuməti tənqid etməkdən çəkindirmək idi. 18-ci Maddə də aşağıdakılar deyilir:

“Qeyd olunan hüquq və azadlıqlarla bağlı bu Konvensiyada yol verilən məhdudiyyətlər, nəzərdə tutulduğundan başqa, hər hansı digər məqsəd üçün tətbiq olunmamalıdır.”

A. Məqbulluq

134. Məhkəmə qeyd edir ki, Konvensiyanın 35-ci Maddəsinin 3 (a) bəndinin anlamında bu şikayət aşkar şəkildə əsassız deyil və hər hansı digər səbəblərdən qeyri-məqbul deyil. Odur ki, o məqbul elan edilməlidir.

B. Məzmun

1. Tərəflərin təqdimatları

135. Hökumət etiraf elədi ki, ərizəçinin siyasi fəaliyyətlərinin əhatəsində olan müxtəlif hallar nəzərə alınmaya bilməz və hesab oluna bilər ki, onun siyasi ambisiyaları ölkənin “idarə olunmasının baş axarına qarşı gedirdi”. Lakin, oxşar mövqedə olan istənilən şəxs oxşar ittihamlarla çıxış edə bilər və gerçəklikdə, ərizəçinin təcürməyi-halına bənzər statusa malik hər hansı şübhəli şəxsi uzağa gedən siyasi nəticələrsiz hüquqi təqibə məruz etmək mümkün olmazdı. Şübhəli şəxsin həbsindən onun siyasi opponentlərinin birbaşa ya da dolayısı ilə xeyir qazana bilməsi faktı hakimiyyəti, belə şəxsə qarşı cinayət təqibinə başlamaqdan çəkindirməməlidir, əgər ona qarşı ciddi ittihamlar varsa. Hökumət qeyd edib ki, müxtəlif siyasi təsisatların, ictimai şəxslərin və QHT-lərin ərizəçinin işi ilə bağlı bəyanatlar və qətnamələr verməsi hakimiyyətin gerçək niyyətinə dair müəyyən şübhə

doğura bilər. Lakin belə şübhə Məhkəməyə kifayət etmir ki, o, cavabdeh Dövlətin bütün hüquq məşinının hazırki işdə *ab initio* sui-istifadəsi və hakimiyyətin əvvəldən axıradək pis məramla çıxış edərək Konvensiyaya kobud hörmətsizlik etməsi nəticəsinə gəlsin. Bu, çox ciddi iddia olaraq təkzibolunmaz və birbaşa sübut tələb edərdi. Lakin hazırki işdə belə sübut mövcud deyil. Odur ki, hökumətin arqumentinə əsasən, bu işdə 18-ci Maddənin pozulması halı tapıla bilməz.

136. Ərizəçi israr edir ki, Konvensiyanın 5, 6, 13 və 14-cü Maddələri ilə nəzərdə tutulan haqlarının pozulmasının əsl məqsədi qarşıdan gələn prezident seçkilərində onu hakim partiyanın potensial olaraq ən ciddi rəqibi kimi aradan götürmək idi. Onun arqumentinə əsasən, hakimiyyət aylar uzununu onun həbsi və ictimai həyatdan kənərləşdirilməsi planlarını qururdu və İsmayılı hadisələrini onlar bu planı gerçəkləşdirilməsi üçün “yaxşı fürsət” kimi gördülər. O, həmçinin qeyd edir ki, İsmayılı hadisələrilə bağlı bloq yazıları da cinayət təqibinin səbəbi olmuşdur, çünki ilk dəfə Baş Prokurorluğa özünün 2013-cü il 28 yanvar bloq yazısından bir gün sonra dəvət aldı, hansı ki, o yazı, ölkədə media başlıqlarını “partlatmış” məlumatları daşıyırdı. Eyni zamanda ərizəçi, onun həbsilə bağlı dərin narahatçılıq ifadə edib ya da həbsi qətiyyətlə pisləyən, ona qarşı cinayət işinin siyasi motivli olaraq müxalifəti qorxutmaq cəhdi təşkil etməsinə dair əsaslı şübhələr və legitim narahatçılıq yaratdığını qeyd edən beynəlxalq təşkilatların, yerli və beynəlxalq QHT-lərin, müxtəlif rəsmilərin bəyanat və qətnamələrinə istinad edib.

2. Bu Məhkəmənin dəyərləndirməsi

137. Bu Məhkəmə, Konvensiyanın 18-ci Maddəsinin muxtar rola malik olmadığını vurğulayır. O, yalnız Konvensiyanın digər Maddələrilə birgə tətbiq edilə bilər (bax *Qusinski Rusiyaya qarşı*, №70276/01, §75, AİHM 2004-IV). Əvvəllər də baxılmış işlərə dair qərarlarda göstərilədiyi kimi, Konevensiyanın bütün strukturu üzv Dövlətlərdəki dövlət hakimiyyəti orqanlarının yaxşı məramla fəaliyyət göstərdiyi yanaşması üzərində qurulub. Lakin, haqlarının və azadlıqlarının qeyri-məqbul səbəbə məhdudlaşdırıldığını iddia edən ərizəçi inandırıcı qaydada göstərməlidir ki, hakimiyyətin real məqsədi elan olunan ilə eyni olmayıb ya da bu qənaətə kontekstdən doğan ağılasığan qaydada gəlmək mümkün olmalıdır. Səlahiyyətlərin hakimiyyət tərəfindən Konvensiyada nəzərdə tutulandan fərqli məqsədlə istifadəsinə dair sadəcə şübhənin mövcudluğu, 18-ci Maddənin pozulmasını sübut etmək üçün yetərli deyil (bax *Xodorkovski Rusiyaya qarşı*, № 5829/04, §255, 31 May 2011)

138. Konvensiyanın 18-ci Maddəsi ilə bağlı ittiham irəli sürüləndə, Məhkəmə çox dəqiq isbatlama standartı tətbiq edir. Nəticə etibarı ilə, Konvensiyanın bu tələbinin pozulması halları tapıldığı işlərin sayı çox azdır. Məsələn, *Qusinski* işində (yuxarıda istinad olunur, §§ 73-78), Məhkəmə razılaşdı ki, ərizəçinin azadlığı digər səbəblərlə yanaşı 5-ci Maddədə nəzərdə tutulanlardan başqa məqsədlə məhdudlaşdırılmışdı. O, öz qənaətini tutulmuş/saxlanmış şəxs və federal Mətbuat Naziri arasında imzalanmış anlaşma üzərində qurdu. Anlaşmadan aydın görünür ki, ərizəçi, onun media şirkətini Dövlətə satdırılması üçün həbs edilmişdi. *Çebotari Moldovaya qarşı* işində (№35615/06, §§46 et seq., 13 noyabr 2007), Məhkəmə Konvensiyanın 18-ci Maddəsinin pozulduğunu ərizəçinin həbsinin onun Məhkəmə tərəfindən baxılmaqda olan ərizəsi sezilə biləcək şəkildə bağlı olması kontekstində müəyyənləşdirdi. *Lutsenko Ukraynaya qarşı* işində (№6492/11, §§108-09, 3 iyul 2012) ərizəçini həbs etməkdə olan prokurorluq orqanları açıq-aydın göstərmişdir ki, ərizəçinin media ilə ünsiyyəti onun həbsinin səbəblərindən biridir; belə əsaslandırma isə aşkar şəkildə nümayiş edir ki, onun həbsi, ona qarşı irəli sürülən ittihamlarla ictimaiyyət qarşısında razılaşmadığı üçün cəzalandırma cəhdi idi. *Timoşenko Ukraynaya qarşı* işində (№49872, §299, 30 aprel 2013) hakimiyyət tərəfindən rəsmən gətirilən arqument ona işarə edir ki, həbsin faktiki məqsədi ərizəçinin məhkəməyə hörmət qoymamasına görə onu cəzalandırmaq idi, hansı ki, bu hörmətsizliyi o, iddia edilənə görə, məhkəmə prosedurları zamanı sərgiləyirdi. Bundan başqa, *Lutsenko və Timoşenko* işlərinə aid hallarda bənzərlik var idi, yəni onlar ikisi də keçmiş yüksək vəzifəli Hökumət rəsmiləri və müxalifət partiyalarının liderləri olublar, hakimiyyətin dəyişməsindən tezliklə sonra hakimiyyətdən sui-istifadədə ittiham olunmuşdular və hakimiyyətin onlara qarşı addımları ictimaiyyət tərəfindən Ukraynada müxalifət liderlərinin siyasi motivlərlə cinayət təqibinə məruz edilməsi kimi qəbul olunurdu. Lakin, hər iki halda, Məhkəmə, siyasi motivli təqibdən ibarət ümumi kontekstdən ayrı şəkildə məsələyə baxmağa üstünlük verdi, çünki bu işlərin hər birində o, 18-ci Maddənin pozulmasını müəyyən etməyə onu yönəlmiş özəl cizgiləri görməyi bacarmışdır (bax *Lutsenko*, yuxarıda istinad olunan, §108, və *Timoşenko*, yuxarıda istinad olunan, §§ 296 və 298-299).
139. Hazırki işdə, ərizəçinin 18-ci Maddə ilə bağlı şikayəti 5, 6, 13 və 14-cü Maddələrlə bağlı onun etdiyi bütün şikayətlərlə əlaqədə verilmişdir. Bu Məhkəmə, ərizəçinin 18-ci Maddə ilə bağlı şikayətinə onun məhkəməyəqədər həbsinə aid 5-ci Maddə ilə bağlantıda baxmaqla öz araşdırmasını məhdudlaşdıracaq.
140. Ərizəçinin siyasi motivlərlə cinayət təqibi ilə üzləşdiyinə işarə edən müxtəlif, işə aidiyyəti olan rəyləri Məhkəmə qeyd edir. Lakin, siyasi prosesin məhkəmə prosesindən fundamental fərqi görə,

Məhkəmə öz qərarını “hüquqi anlamda sübut”lara və konkret müvafiq faktların özü tərəfindən qiymətləndirilməsinə əsaslandırılmalıdır (bax *mutatis mutandis*, *Xodorkovski*, yuxarıda istinad olunan, §259). Bu Məhkəmə qeyd edir ki, hazırki işə aid hallar ərizəçinin həbsinin və həbsdə saxlanmasının ayırd edilə bilinən özəl cizgilərinin olduğuna işarə edir və bu cizgilər, Məhkəməyə vəziyyəti bu işlə bağlı səsləndirilən müxtəlif rəylərdən müstəqil şəkildə təhlil etməyə imkan verir.

141. Bu Məhkəmə müəyyən etmişdir ki, ərizəçiyə qarşı ittihamlar, Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1 (c) bəndinin anlamında “əsaslı şübhə” üzərində qurulmamışdır. (kontrast et *Xodorkovski* ilə yuxarıda, istinad olunan, §258 və müqayisə et *Lutsenko* ilə yuxarıda istinad olunan, §108). Beləliklə, bu müşahidədən çıxarıla bilinəcək nəticə ondan ibarətdir ki, hakimiyyət, yaxşı məramla hərəkət etdiyini göstərə bilməyib. Lakin, özlüyündə bu nəticə 18-ci Maddənin pozulması haqda fikir söyləməyə yetərli deyil və hakimiyyətin doğrudan da qeyri-məqbul səbəblərdən addım atmasının sübuta malik olub-olmaması hələ sonra bilinəcək.
142. Bu Məhkəmə hesab edir ki, hazırki halda, belə sübut, işə aid müvafiq hallardan irəli gəlir və yetərli dərəcədə müəyyən edilə bilər. Xüsusilə, Məhkəmə, 5-ci Maddənin 1-ci bəndi ilə bağlı şikayəti qiymətləndirərkən qeyd elədiyi bütün əhəmiyyətli hallara (bax yuxarıdakı 92-ci bənd) istinad edərək, onları bu şikayətin kontekstində də eynən aidıyyətli olduğunu hesab edir. Bundan başqa, o, hesab edir ki, ərizəçinin həbsi onun 2013-cü il yanvarın 25, 28 və 30-da dərc elədiyi bloq yazılarıyla bağlıdır. Xüsusilə də, 2013-cü il 28 yanvar tarixli bloq yazısına İsmayılı etirazlarının “gerçək səbəbləri”nə aydınlıq gətirən qaynaqlı məlumatlar daxil idi – o məlumatlar ki, hesabatlar əsasən Hökumət onları ictimaiyyətdən gizlətməyə cəhd etmişdir və mətbuat onları dərhal yaydı. Ərizəçinin bloq yazısından dərhal sonra onun istinad elədiyi məlumat dərhal Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin eləcə də Vergilər Nazirliyinin internet saytlarından yığışırıldı (bax yuxarıdakı 13-cü bəndə). Prokurorluq, ərizəçinin bu bloq yazılarına açıq istinadlar etməsə də, Məhkəmə qeyd edir ki, ona qarşı ittihamlar ilk olaraq hakimiyyətin rəsmi mətbuat açıqlamasında 2013-cü il yanvarı 29-da, yəni 2013-cü il 28 yanvar bloq yazısından dərhal sonra səsləndirilmişdir və o, elə həmin gün Baş Prokurorluğa dindirilmə üçün “dəvət edilmişdi”. Baxmayaraq ki, həmin vaxta qədər ərizəçinin İsmayılıya 2013-cü il 24 yanvar səfərindən artıq bir neçə gün keçmişdi, ərizəçiyə qarşı *bone fide* şübhənin yaranmasına xidmət edəcək hər hansı obyektiv məlumatın həmin vaxt prokurorluqda olduğunu göstərən heç nə iş materiallarında yoxdur və ərizəçinin düz 2013-cü il fevralın 4-də həbs edildiyini ana qədər belə bir məlumatın ya da şahid ifadələrinin onların sərəncamında olduğu da göstərilməmişdir.

143. Yuxarıdakı hallar göstərir ki, mübahisələndirilən ölçülərin əsl məqsədi Hökuməti tənqid etdiyinə görə eləcə də ərizəçinin fikrincə doğru olan və Hökumətin gizlətməyə cəhd göstərdiyi məlumatı onun yaydığına görə ərizəçini susdurmaq ya da cəzalandırmaq idi. Bu düşüncələrin işığında Məhkəmə o qənaətə gəlir ki, ərizəçinin azadlığı cinayət törətməkdə əsaslı şəkildə şübhəli bilindiyinə görə ərizəçinin səlahiyyətli hüquq orqanı qarşısına Konvensiyanın 5-ci Maddəsinin 1(c) bəndi tələb etdiyi qaydada çıxarmaq məqsədindən fərqli məqsədlərlə məhdurlaşdırılmışdır.
144. Konvensiyanın 5-ci Maddəsi ilə birgə götürülərkən bunu 18-ci Maddənin pozulduğu qənaətinə gəlmək üçün Məhkəmə yetərli əsas hesab edir.

VIII. KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏBİQİ

145. Konvensiyanın 41-ci Maddəsində deyilir:
“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsinə təyin edir.”

A. Zıyan

1. Maddi ziyan

146. Ərizəçi maliyyə ziyanının ona geri ödənilməsi üçün 10,000 avro (EUR) tələb edir, maliyyə ziyanını konkretləşdirmir və tələbi əsaslandıracaq heç bir sənəd təqdim etmir.
147. Hökumət Məhkəmədən tələbi rədd etməyi xahiş edib.
148. Bu Məhkəmə qeyd edir ki, maliyyə ziyanı yetərincə əsaslandırılmayıb. Odur ki, tələb rədd edilir.

2. Qeyri-maddi ziyan

149. Ölkə hakimiyyətinin özbaşına və qanunsuz davranışı nəticəsində ciddi mənəvi əzab çəkməsindən və çarəsizlik hissidən doğan qeyri-maliyyə ziyanının ona geri ödənilməsi üçün ərizəçi 20,000 EURO tələb edir.
150. Hökumət razılaşmır və qeyd edir ki, azadlıqdan məhrumetmə qaçılmaz olaraq bir qədər əzab hissi yaradır.
151. Bu Məhkəmə hesab edir ki, ərizəçi qeyri-maliyyə ziyanı çəkmişdir və onu tək-cə pozuntuların müəyyən edilməsi ilə geri ödəmək mümkün deyil və beləliklə mütləq kompensasiya

ödənilməlidir. Konvensiyanın 41-ci Maddəsinin tələb etdiyi kimi dəyərləndirmə apararaq, Məhkəmə ərizəçiyə bu səbəbə 20,000 EUR məbləğinin verilməsini qət edir, üstəgəl bu məbləğə tədbiq edilə biləcək vergilərin məbləğini.

B. Qiymət və xərclər

152. Ərizəçi həmçinin hüquq xidmətlərinin qiyməti kimi 2000 EUR və poçt xərcləri üçün 100 EUR tələb etmişdir. Bu tələbin əsaslandırılması üçün o, Məhkəməyə göndərilən ərizə ilə bağlı hüquq xidmətlərinə dair müqavilənin sürətini təqdim etmişdir.
153. Hökumət hesab edir ki, bu tələblər müvafiq sənəd sübutlarıyla dəstəklənmir.
154. Məhkəmənin presedent hüququna uyğun olaraq, ərizəçi çəkdiyi məhkəmə xərclərinin və digər məsrəflərin əvəzini o halda almaq hüququna malikdir ki, həmin xərclər həqiqətən və zəruri olaraq çəkilmiş olsun və miqdarca ağılabatan olsun. Hazırkı işdə əlində olan informasiyaları və yuxarı qeyd edilən meyarları nəzərə alaraq, Məhkəmə bu bənd üzrə bütün xərcləri əhatə etmək üçün 2,000 avro məbləğini təyin etməyi ağılabatan hesab edir.

C. İcranın gecikdirilməsinə görə faiz

155. Məhkəmə məqsədəuyğun hesab edir ki, icranın gecikdirilməsinə görə faiz Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə əsaslanmalı və onun üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır.

BU SƏBƏBLƏRƏ, MƏHKƏMƏ YEKDİLLİKLƏ

1. Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci, 3-cü və 4-cü bəndləri, 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi və 13-cü, 14-cü və 18-ci maddələri üzrə şikayətləri qəbul olunan, ərizədəki qalan şikayətləri isə qəbul olunmayan *elan edir*;
2. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 1-ci bəndi pozulub;
3. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi üzrə şikayətə ayrılıqda baxmağa ehtiyac yoxdur;
4. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 4-cü bəndi pozulub;
5. *Qərara alır ki*, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 2-ci bəndi pozulub;

6. Qərarə alır ki, Konvensiyanın 13-cü və 14-cü maddələri üzrə şikayətlərə ayrılıqda baxmağa ehtiyac yoxdur;

7. Qərarə alır ki, Konvensiyanın 5-ci maddəsi ilə birgə götürəlkən Konvensiyanın 18-ci maddəsinin pozulub;

8. Qərarə alır ki:

a) cavabdeh dövlət Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq bu qərarın qəti qərarə çevrildiği tarixdən sonra üç ay ərzində ödəniş tarixində tətbiq edilən məzənnə üzrə yeni Azərbaycan manatına çevrilməklə ərizəçiyə aşağıdakıları ödəməlidir:

(i) bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmaqla mənəvi ziyana görə 20,000 (iyirmi min) avro;

(ii) bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləği onun üzərinə əlavə olunmaqla məhkəmə xərclərinə və digər məsrəflərə görə isə ərizəçiyə 2,000 (iki min) avro;

b) yuxarıda qeyd edilən üç aylıq müddət bitdikdən sonra öhdəlik icra edilənə qədər yuxarıda qeyd edilən ödənilməli məbləğlərin üzərinə Avropa Mərkəzi Bankındakı borc dərəcəsinin yuxarı həddinə bərabər olan adi faiz məbləği əlavə olunmalı və onun da üzərinə daha üç faiz əlavə olunmalıdır;

9. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini yekdilliklə *rədd edir*.

Qərar ingilis dilində tərtib edilmiş və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci Qaydasının 2-ci və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq, 22 may 2014-cü ildə qərar barədə yazılı məlumat verilmişdir.

Søren Nielsen

Katib

Isabelle Berro-Lefèvre

Sədr